

میدانم که تمام ادارات رسمی و غیررسمی باید بدانند که وقتی نامیده از طرف مجلس شناخته میشود که در مجلس عالی انتخاب شده باشد و بااستثنای آن مقامات که از برای نمایندگان است در سایر امور نمایندگان با سایر مردم فرقی ندارد.

رئیس - در اینخصوص مذاکره کافی است میرویم بر سر دستور چنانچه گفته شد دو نفر نماینده انتخاب می نمایم بجای آقای دبیر الملک و آقای وزیر زاده .

(در این موقع ورقه توزیع و رای گرفته شد به حکم قرعه آقایان صدرالعلماء و میرزا احمد و دکتر علیخان به حکم قرعه برای استخراج آراء امین شدند.) (معاضد الملک نتیجه آراء را باینطور اعلام کرد همه حضار ۶۳ آقای سردار اسعد با اکثریت پنجاه و هشت رای و آقای سیهدهار اعظم با اکثریت پنجاه و یک رای انتخاب شدند.)

رئیس - حال یک نفر مباشر کسرداریم برای اینکه آقای آقا میرزا ابراهیم خان بسمت منشی گری انتخاب شدند حال عوض ایشان یک نفر انتخاب می نمایم.

ارباب کیخسرو - البته آقایان ملاحظه میفرمایند که این یک نفریکه باید انتخاب بشود هم به موجب نظامنامه هم بر حسب لزوم اداره مباشرت برای ریاست دفتر را کداست و باید شخصی باشد که اطلاع از دفتر را کدا داشته باشد منتخب خواهند نمود.

هرتضی قلیخان - این یک نفری که انتخاب میکنیم باید بدانیم شغل و وظیفه او ثابت است بجهة اینکه اول که آقای وزیر زاده و آقا میرزا ابراهیم خان منتخب شدند برای اینکه دفتر را کدی نبود وجودشان بلائمر بود حالا باید کسی انتخاب شود که دفتر را کدی رسیدگی کند اگر مثل سابق است گمان نمیکنم هیچ فایده داشته باشد.

ارباب کیخسرو - دفتر را کدی شغلی است که بموجب نظامنامه معین شده و آن شخصیکه معین میشود نباید این ملاحظه را بکند که دفتر را کدی نیست و نباید حاضر باشد البته هر وقت که اداره مباشرت مشغول است او هم باید در امروریکه در اداره مباشرت می گذرد شرکت داشته باشد .

رئیس - مجلس بموجب نظامنامه داخلی سه نفر مباشر لازم دارد که یکی از آنها رئیس دفتر را کدی خواهد بود حالا آقایان یک نفر برای این کار منتخب خواهند کرد .

[در این موقع رای گرفته شد آقایان حاجی میرزا رضاخان و آقا سید محمد رضا و حاجی میرزا آقا آدینه محمد خان معین شدند .]

آقای فهیم الملک با ۱۷ رای - **هرتضی قلیخان** - حاجی عزالملك - منتصر السلطان هر کدام ۱۲ رای ابوالقاسم میرزا ۳ رای سلیمان میرزا دورای صدیق حضرت و میرزا اسدالله خان و مصدق الملک و متین السلطنه هر کدام یک رای داشتند .

رئیس - چون اکثریت حاصل نشد تجدید اخذ رای می شود .

هرتضی قلی خان - بعضی از آقایان اسم بنده را نوشته اند لازم است عرض کنم انتخاب این یک نفر برای ریاست دفتر را کداست و تا شخص دفتر داری نتوانده باشد و کاملاً مسبوق نباشد نمی تواند از عهده

این کار بر آید باین جهت خواهش می کنم اسم بنده را ننویسند .

رئیس - لازم است خطا را آقایان را متذکر سازم باین که نگاهداری دفتر را کدی غیر از علم دفتر داری است علاوه بر این آن مباشری که تکلیفش این خواهد بود لابد اشخاصی زیر دست خواهد داشت که این کار را می کند فقط او یک نظارتی خواهد داشت .

(ورقه توزیع و اخذ رای گردید در این موقع آقایان سیهدهار اعظم و سردار اسعد و مستوفی الاموالک وارد شدند .)

سیهدهار اعظم - از طرف والا حضرت اقدس آقای نایب السلطنه ریاست کابینه وزراء بجناب اشرف آقای مستوفی الاموالک واگذار شده است امیدواریم انشاء الله تعالی این کابینه جدید که ریاست آقا تشکیل میشود از عهده همه قسم خدمات بر آید و ما دو نفر هم امیدواریم در خارج کابینه همه قسم از عهده خدمتگزاری خود بر آئیم .

سردار اسعد - در این مدت این استغماهای بیایی که در کابینه واقع شد علت آن عدم رضایت سیهدهار بنده بود از کار وزارت میخواستیم هر شکلی باشد خودمان را خارج کنیم و مقصودمان نه این بود که اصلاً از خدمت کردن خارج شویم بلکه مقصودمان این بود که برای وزارت خدمت نکنیم برای ملت خدمت کنیم و بجهت الله امروز باین نعمت و آرزوی خودمان نائل شدیم و امیدواریم بعد از این طوری خدمت بملت کنیم که مقبول عموم ملت بشود (عوم تحسین کردند)

رئیس - امروز بواسطه رفتار این دو سردار بزرگ مملکت ایران بخوبی ظاهر و برهن ساخت افتخار خودش را بوجود فرزندانی که میپردازند و قتیکه بصفحات تاریخ عالم نظر بیندازیم معلوم میشود کمتر اتفاق افتاده اشخاصی که از برای آزادی یک مملکت و یک ملتی مجاهدت کرده اند تا روز آخر همان مقاصد مجاهدت خود را داشته باشند و نیات خالصانه خود را اظهار نموده باشند و غالباً در اواخر دیده میشود که نیت دیگری داشته اند لکن این دو بزرگوار ثابت کرده که بکلی بر عکس است چنانچه همیشه هم همین طور میفرمودند که بعد از آن همه مجاهداتی که در تحصیل آزادی ملت ایران کردند همان وقت ما ملتفت شدیم و مسبوق بودیم نمیخواستند کار وزارت را بعهده بگیرند و بنا بر مصلحت و اصرار و ابرام عقلائی مملکت آنها را وادار کردند که قبول این زحمت را بفرمائید مدت یک سال است کف نفس نموده و زحمتی را که هیچ با و مایل نبودند تحمل کردند و گمان می کنم که امروز هم مجلس شورای ملی بواسطه انتخابیکه نیم ساعت قبل بعمل آورده باین اکثریت تمامی که میتوان گفت در واقع اتفاق آراء بود و میتوان گفت این در واقع حسیات تمام مملکت و ملت بود که در اینجا نمودار شد و میتوان گفت که ما بوجود این دو سردار محترم خیلی ممنون و متشکر و آرزو صائبه آنها مستظهریم .

سیهدهار اعظم - بای همینطوریکه فرمودند غیرت وطن پرستی ما دونفر مقتضی این بود که همه قسم خدمتگذاری بملت و مملکت خود نمائیم و از حالا به بعد هم برای خدمتگذاری و جان بازی همه قسم حاضریم و از این لطفی هم که مجلس کردند خیلی مشغوف و متشکریم ولی این فقره را هم مرض میکنم در یارسال همین ایام بود که ما وارد طهران شدیم و تبدیل سلطنت شد و در همین عمارت و همین بنیان مقدس بود که دیدید در تمام شهرهای شما و نقاط مملکت شما چه اغتشاشها بود و در همین طهران پشت دروازه هاش از سبلاخوری و بختیاری چه اسبابی بود ما دو نفر باین اسبابی که خودتان بهتر میدانید وضع ما و وضع دولت را اقدامات کردیم الحمدالله حالا تمام ولایات شما امن است و طوری است که در تمام ولایات اداراتی که لازم مملکت مشروطه است دائر است از قبیل امنیه و نظمی و عدلیه و مالیه و غیره دائر است حاکم فرستادیم معاون فرستادیم هر چه لازم بود برای یک مملکت مشروطه در تمام ولایات فرستادند در تمام این مملکت که چهل هزار فرسخ مربع است فعلاً اگر نگاه کنید می بینید بقدریک شهریاریس در او یک مفسده و یک نراعی واقع نمیشود در تمام این مملکت بقدریک شهر باد کوبه اگر بسنجید خلاف و هرزگی و فسق نمیشود معین است در تمام این مملکت همیشه اینطور اتفاقات نیافتاده اختلاف دارد حرف دارد یک وقتی اغتشاش میشود یا غی گری میشود با این کابینه جدید مجلس باید خیلی معیت و همراهی بکنند و باید مقتضیات مملکت را ملاحظه کرد و متدرجاً ترتیباتی که در سایر دول معمول است طریقی و نزرج دادند اینک بخواهیم یک دفعه بسایر دول و ملل برسیم بجهت اینکه ما فعلاً اسباب نداریم و اخلاق مردم هم آنطور نیست باید بترتیب بآن مراتب برسیم و اینکه قدری سوء اثر در این مملکت پیدا شد بواسطه روزنامه نویسیها بود که ما هیچ ندانستیم و نمی دانیم و و کلاً هم معلوم نکردند که اینها تبعه داخله اند یا تبعه خارجه اند که اینهمه سوء اثر در قلم آنها پیدا شده و معلوم نیست که مقصود آنها چیست اینها را هم باید جلو گیری کرد انشاء الله الرحمن امیدواریم بسمی و اقدامات این کابینه جدید کارهای مملکت پیش از سابق پیشرفت نماید .

سردار اسعد - بنده هم عرض تشکر می کنم از این حسن ظنی که و کلامی محترم در حق ما فرمودند و ما را منتخب نمودند و ما هم امیدواریم که نهایت سعی و همراهی خودمان را خیلی خوب جداً باین مملکت و مجلس مقدس ظاهر سازیم .

افتخار الواعظین - بنده چون سال گذشته در این موقع کمیسیون بودم و از انقلابات آن وقت کاملاً مطلع هستم می دانم این دو وجود محترم چند زحمتها و خدمات متحمل شده و از جان خودشان دست کشیدند از برای گرفتن حقوق منصوبه ملت در بعضی از مواقع همه هم بنده همراه و مسبوق بودم که چه مواعظ و چه حوادث پیش می آمد و مخصوصاً مطلع بودم که این دو سردار محترم چه زحمتها

کشیدند تا آنکه از برکت وجود مقدس حضرت ولی عصر و از همراهی تمام ملت ایران حقوق مغضوبه ایران گرفته شد و بنده خیلی اظهار تشکر میکنم از خدماتیکه این دو وجود محترم در این مدت يك سال به ملت و مملکت خود نمودند و از این حسن انتخابیکه امروز در مجلس بعمل آمده و امیدواریم از افکار بلند این دو بزرگوار مجلس شورای ملی استفاده کند و اظهار تشکر خودم را تقدیم وجود مبارکشان می‌دارم

سپهبدار اعظم - همینطور که سردار اسعد اظهار تشکر ما را از این انتخاب کردند بنده هم عرض میکنم که با جان و مال آنچه لازمه خدمتگذاری است حاضر خواهیم بود.

لسان الحکماء - حسن انتخابات نيات سلطنت عظمی همه روزه ما را امیدوار داشته و امیدواریم بعد از تبریک رئیس الوزراء کابینه خودشانرا بزودی به مجلس معرفی کرده يك پروگرام خیلی موجز مختصری تقدیم مجلس نمایند و مخصوصاً اینکه اجازه خواستم برای تشکر از حسن نیت این دو سردار محترم بود که حسن سلوک و نیتشان به ملت ثابت کرد که نخواهند مگر حفظ وطن و آزادی ملت و استقلال مملکت خودشانرا.

سلیمان میرزا - هر قدر امروز ما اظهار تشکر بکنیم که ان می‌کنم نتوانیم با اندازه عشری از اعشارشرا بیان کنیم ولی همیشه قدر که اظهار عجز از تشکر می‌نمائیم گویا کفایت نمیکند از تشکر همانطور که در مقام ریاست هم همیشه بنده عجز از تشکر نمود همه قسم تشکرات خودش را کرده است این دو سردار محترم مسلم است همه قسم فداکاریها کرده اند و تاریخ روزگار خدمات آنها را جزء بجز ضبط کرده است و در آنچه اعقاب ما خواهند خواند و همه هم می‌شمارند چیزهایی که ما آنها را اهمیت نمیدهیم و در دوره تاریخی ما واقع شده که مادر آن هستیم و همیشه اظهار تشکر خواهند کرد که مملکت و آزادی ما را از این دو سردار بزرگوار و سایر سرداران رواج دادند و این فداکاری امروز رامن بالاتر می‌دانم از خدماتیکه سابق کرده اند زیرا که ثابت و آشکار کرده اند همانطور که خودشان فرمودند آزادی را خواستند برای آزادی و تجدد را خواستند برای تجدد و پیرا که مقام ایشان بالاترین قامت است بمقام اشخاصی است که يك مملکتی و ملت را آزاد کردند و شرح آنرا باین جزئیات نمی‌شود بیان کرد یعنی ما عاجز از بیان آن هستیم و از امروز هم که داخل در نمایندگان ملت هستند فداکاریها خواهند نمود که آن مشروطیت و آزادی را که فعلاً در دست داریم مستحکم و ثابت نمایند با رایهای صاحبشان همانطور که با شمشیرهای برنده و رایهای نظامی کار را پیش بردند و قشون وارد تهران کرده فتح کردند و قشون استبداد را خارج کردند همانطور آراه خودشان را در تقنین قوانین و مرتب نمودن ترتیبات صحیحه در ادارات که باعث اصلاح کلی مملکت باشد خواهند داد که اسباب استحکام مبانی مملکت ما خواهد بود و همیشه متشکر خواهیم بود و بعد از عرض تشکر استدعا میکنم همینطور که بیانات فرمودند با اقدامات فعلی

قول خودشانرا ثابت نمایند که اسباب مزید امتنان خواهد شد و همچنین باید اظهار تشکر و امتنان از این حسن انتخاب نيات سلطنت عظمی بکنیم و درخواست کنیم از آقای رئیس الوزراء جدید که با کمال جدیت و فعالیت هر چه زودتر کابینه جدید خودشانرا تشکیل کرده مشغول تکمیل کارهای وزراء سابق شوند و بقدر قوه کارهای وزارتخانهها را مرتب و کامل نموده ما را مطمئن و آسوده نمایند بطوریکه ما هر روزه مجبور نشویم يك کمبسیون فوق العاده بوزارتخانهها بفرستیم تا آنکه قوه مقننه در کمال جدیت مشغول وضع قوانین بوده قوای ثلاثه از هم تفکیک باشند و بتوانیم زودتر بآرزو و آمال خودمان نائل بشویم.

حاجی وکیل الرعایا - بنده میخواهم عرض کنم مقام اشخاص بزرگ در پیش اشخاص بزرگ همیشه محفوظ است نه زایل می‌شود نه چیزی از او کاهیده می‌شود بفرض اگر بعضی اشخاص نادان از روی جهالت يك مقدار ظلم بخودشان بکنند هیچ نمی‌توانند از آن مقام عالی کسی را تنزل بدهند بلی شاید تاریخ ایران آنقدر فداکاری که این دو بزرگوار و مشترکین ایشان کرده اند کمتر بخاطر داشته باشند و از بنده و از چندین بزرگتر از بنده هم شاید ساخته نباشد که خیال يك چنین کاری بنماید چه رسد با اقدام بان ولی يك چیز دیگری هم هست و او این است که امروز يك روز تاریخی است در ایران و لازم می‌دانم که سؤال نمایم آیا برای پیشرفت امور و ترقی مملکت يك نقشه کاملتر و صحیحتر و مفیدتر و منفعت بخش تر از آن نقشه که بیفهم در اول اسلام کشید و مسلمانی و مملکت داری را در همان وقت تکمیل نمود داریم یا خیر اگر می‌گوئید داریم بنده عرض می‌کنم تمام عقلای عالم تصدیق کرده اند که بهتر از آن نقشه نداریم و حالا بنده می‌بینم آن قسمتی را که نمی‌توانم سکوت نمایم اظهار نمایم و آن اینست که مجلس شورای ملی يك اندازه غفلت کرده است از آن صدماتی که باسلام وارد آمده است.

رئیس - این فرمایشات شما خارج از موضوع است.
وکیل الرعایا - بنده هم خیلی متشکر می‌شوم از اینکه مانع شوند از اینکه داخل موضوع دیگری نشوم.

لواءالدوله - برواضح است که امروز آقایانی که در وزارت برای اسلام و ملت خدمت کرده اند در وکالت بیشتر خواهند کرد اگر کسی حقوق فعلی خود را اداء بکند اینقدر نمایش ندارد برای اینکه حقوق خودش را اداء کرده مثل این است که اگر من يك پولی در بازار پیدا کنم و بصاحبش رد کنم گویا کاری نکرده‌ام ولی چون خدمت گذار گم شده است ناچاریم از اشخاصی که در صدد خدمت گذاری هستند از آنها کمال تشکر را بنمائیم و امروز استدعا می‌کنم از این دو وجود مقدس که همانطوری که خودشان را حاضر کردند برای خدمت گذاری اسلام و دولت ایران در وکالت هم باید فداکاری های خودشان را بنمایند دیگر اینکه از آقای رئیس الوزراء استدعا و خواهش دارم اشخاصی

را بملت و پارلمان معرفی کنند که ما دیگر دچار محظورات نشویم.

معرزالملك - ناطقینى که قبل از بنده بودند بطور اختصار خدمات شایان و جانفشانی های این دو سردار را بیان فرمودند دیگر لازم بشرح نیست و آنچه عرض کنم جزئیاتی است که گفته شده است و تکرار خواهد بود لکن عرض میکنم چیزی که در مقابل زحمات ایشان است و خواهد ماند همان نيك نامی تاریخی است که برای این دو نفر سردار باقی میماند که استقلال مملکت خودشان را پایدار نموده آزادی ملت خود را پس گرفتند و امروزه ملت چیزی را که میتواند بایشان تقدیم نماید می‌توانم عرض کنم همین وکالت و نمایندگی است که امروز انتخاب آن واقع شده و بایشان واگذار گردید و نیز میخواستم از انتخاب آقای رئیس الوزراء جدید تشکر کنم و از ایشان استدعا کنم که يك کابینه متجانس متحد الشکلی تشکیل کرده معرفی کنند که بخوبی ادارات از روی ترتیب صحیح تنظیم و اداره شود.

ادیب التجار - بنده هم بقدر سهم خودم تشکر از زحمات حضرتین سردارین میکنم و بعد از آن تبریک بحضرت رئیس الوزراء حاضر عرض میکنم و میگویم که حضرت عالی که رئیس الوزراء هستند امروز اول روزی است که مجلس آمده معرفی شده اید و آزاد هستید در انتخاب وزرائیکه انتخاب خواهند کرد در تمام سئوالات و استیضاحات مجلس شورای ملی فقط شمارا مشغول می‌داند و بابداعذری از شما پذیرفته نخواهد بود.

مستوفی الممالک رئیس الوزراء - بعد از عرض تشکر از مجلس مقدس از حسن انتخابیکه از آقای سپهبدار اعظم و آقای سردار اسعد و کات مجلس فرمودند و همچنین از بعضی آقایانی که درباره بنده اظهار حسن ظن فرمودند کمال تشکر را میکنم و در خصوص تشکیل کابینه در انتخاب وزرا بنده هم نهایت جد و عجله را داشتم که همین امروز شاید معرفی شوند ولی خود آقایان و کلا محترم میدانند که انتخاب يك هیئتی از وزراء که مقبول ملت باشد خیلی مشکل خواهد بود و اگر امروز تاسی و شش ساعت دیگر تاخیر شود شاید بنده را معذور دارند و این هم که فرمودند بنده مسئول انتخاب وزراء خواهم بود و بباختیار خود آنها را انتخاب نمایم اگر غیر از این بود قبول نمی‌کردم البته وزراء را خود بنده انتخاب مینمایم و رای هیچکس را در این باب نمی‌پذیرم مگر کسی را که هم مسلک خودم باشد (عموم تحسین کردند)

رئیس - این موضوع اگرچه خوب موضوعی است و هر قدر در تکمیل آن مذاکره شود بهتر است ولی چون مطالب هم خیلی هست از مجلس اجازه میخواهم که مذاکره را در این موضوع ختم کنیم و برویم سردستور [اکثر تصدیق کردند].
رئیس - خوب است آقایانی که معین شده بودند برای استخراج آراه با یک نفر منشی تشریف ببرند در خارج استخراج آراه بنمایند (گفتند خوب است در اینجا استخراج شود) شروع با استخراج آراه شد معاضد الملک نتیجه را از این قرار اعلام نمود.

معاذالملک - عده اوراق ۶ شاهزاده ابوالقاسم میرزا با کثرت ۳۵ رأی انتخاب شد .

سلیمان میرزا - چندی قبل که اعتبار نامه نمایندگان کرمان فرانت شد درباره یک نفر از آنها رأی گرفتیم و از برای یک نفر دیگر که آقا شیخ مهدی بود چون تنفس شد مانند برای جلسه آتی و چون مذاکرات در این خصوص نخواهد شد و یک رأی بیش لازم ندارد خوب است در باره آن رأی گرفته شود چون خالی بودن صندوق یک نفر نماینده در مجلس خیلی اهمیت دارد.

رئیس - گویا این مسئله رجوع شد شعبه که مجدداً راپورت بدهد حالاموقفی است که باید شروع بتعیین شعبات کرد .

سلیمان میرزا - در این تعیین که امر وزمی خواهیم برای شعبات بنمائیم اسم دو نفر منتخب جدید هم باید باشد .

رئیس - البته هست **ارباب کیخسرو** - بنده عرض میکنم علاوه بر اینکه این دو نفر باید در شعبات منتخب شوند در هر شعبه که معین شدند اعضای آن شعبه باید ملاحظه فرمایند در هر کمیسیونی که مناسب است ایشان را انتخاب نمایند .

رئیس - چون عده نمایندگان هشتاد نفر است عده هر شعبه ۱۳ نفر معین میشود هر چه اضافه شد بترتیب بر شعبات بیافزائیم

(حاجی میرزا رضا خان ترتیب ذیل اعضاء شعبات را بقره معین نمود .)

شعبه اول

ذکاءالملک . نیرالسلطان . معاذالملک . حکیمالملک . مرتضی قلی خان . ممتازالدوله . تقی زاده . حاجی میرزا آقا . آقا میرزا احمد . آقاسید محمد رضا . صدرالعلماء و کبیرالتجار . آقا سید عبدالحسین . سلیمان میرزا

شعبه دوم

فاتحالملک . سردار اسعد . سیددار اعظم صدیق حضرت . آقا سید ابراهیم مدرسی . اواءالدوله . نویری . نواب . تربیت . دکتر اسمعیل خان . وکیل الرعایا . ناصرالاسلام . آقا سیدجلیل حاجی میرزا رضا خان .

شعبه سیم

ارباب کیخسرو . حیدر میرزا . میرزا داود خان . دکتر امیر خان . آقا محمد . ادیبالتجار . معین الرعایا . ضیاءالمالک . ابوالقاسم میرزا . معتمدالتجار . حسنعلی خان . مؤتمنالملک . میرزا مرتضی قلیخان .

شعبه چهارم

حاجی سید نصرالله . مستشارالدوله . آقای مگزازی . عزالمالک . دکتر علی خان . حاجی شیخالرئیس . قوامالاسلام . دهخدا . کاشف . آقا شیخ محمدحسین یزدی . معاذالسلطنه . آقا شیخ رضا . طباطبائی .

شعبه پنجم

حاجی مصدقالمالک - حاجی عزالمالک -

میرزاالملک . اسدالله میرزا . فهیمالملک . میرزا اسدالله خان . آقا شیخ محمد خیابانی . حاجی آقای شیرازی . متین السلطنه . هشترودی . شیبانی . افتخارالواعظین . اردبیلی

شعبه ششم

منتصر السلطان . حاجی شیخ علی . آدینه محمد خان . آقا شیخ علی - میرزا ابراهیم خان . شقایق . لسانالحکما . آقا شیخ اسدالله . محمد هاشم میرزا . آقا شیخ ابراهیم زنجانی . نجات . وحیدالملک . بهجت .

رئیس - حالا که شعبات معین شده اند خوب است امروز بعد از جلسه یا فردا قبل از جلسه هیئت رئیس خود را انتخاب نموده که در جلسه فردا کسر اعضاء کمیسیونها را انتخاب خواهیم کرد بعد کمیسیونهایی که از شعبات باید انتخاب شود انتخاب می کنیم یک تلگراف مفصلی از داود خان رسیده مبنی بر اظهار اطاعت و انقیاد و قدری شکایت از حکومت کرمانشاهان و اینکه مرا احضار کرده اند که آمده ام به ما می دشت چون مفصل است خواندن آن جز اتلاف وقت فایده دیگری ندارد خوب است بگذاریم کابینه که معین شد بهیم بوزارت داخله فراری که لازم است بگذارند .

نویری - در خصوص خلاف داودخان بعضی چیزها نسبت بنظام السلطنه میدهند که با ما هم مشتبه شده است و مفتش هم زرفته است بعقیده بنده مجلس یک نفر بفرستد که تحقیق کرده بدانیم تقصیر از کیست .

رئیس - این وظیفه مجلس نیست این وظیفه دولت است .

معاذالملک - چون بنده قدری از این ترتیبات اطلاع دارم لازم است عرض کنم داودخان سردار مظهر سابق کمال انقیاد نسبت بدولت داشت در دوره سابق مشروطیت هم خلافتی از او دیده نشده و همیشه زواری که حرکت می کردند با کمال امنیت و سلامت آنها را عبور میداد در این مدت آنچه از کرمانشاه مکتوب رسیده است معلوم میشود حکومت بواسطه اینکه اصل و فرع مالیات ضمیمه مالیات سه سال قبل شده حکومت کرمانشاهان این اصل و فرع مالیات را از داودخان مطالبه کرده و ایشان یک اندازه تحمل ازدادن مالیات کرده اند حکومت هم استعدادی حاضر کرده و خواسته است برود بطرف سرحد او همچو تصور کرده است که این استعداد برای او خواهد رفت داود خان هم یک استعدادی از عشار آن صفحات جمع کرده و بسمت کرمانشاه آمده و از فرار عرضحالی که بمجلس شورای ملی و بکابینه وزراء تلگرافاً نظام نموده می گوید حکومت مرا احضار کرده لکن بموجب اطلاعاتیکه از کرمانشاه رسیده است خودش آمده به ما می دشت و اشخاصیکه اطراف او بوده اند خیالی تعدی و ظلم بر رعایا و ملاکین آن صفحه کرده اند حالا این تلگراف اخیر که رسیده است که چنین اظهار نموده است که حکومت علاوه بر مالیاتی که دولت جمع من کرده است مطالبه میکند و تقاضای یک نفر مفتش کرده که ببینند عرایض او صدق است یاخیر

ولی بنده گمان میکنم که حکومت از او تقاضای فوق العاده کرده باشد و اینکه آقای نویری فرمودند اگر چه خارج از وظیفه مجلس است لکن بنده عقیده ام این است که وزارت داخله یک نفر مفتش بفرستد رسیدگی نموده اگر معلوم شد داودخان یاغی است و بر خلاف اوامر دولت رفتار کرده است البته باید بمجازات برسد .

آقا شیخعلی فارسی - بنده عرض میکنم انتخاب یک نفر و کبیر مانده است بجهت اینکه آقای آقا میرزا علی اکبرخان از نمایندگان استعفا داده اند .

(گفته شد چنین چیزی واقع نشده .)

آقا شیخعلی - چرا آروز که در باب نمایندگان کرمان مذاکره میشد چون آقا میرزا علی اکبر خان که از نمایندگان کرمان بودند از نمایندگی طهران استعفا دادند .

رئیس - استعفای ایشان رسمی نبود فقط لساناً استعفا نمودند .

عزالمالک - در جلسه گذشته آقای بهجت راجع بانتخاب پنج نفر علماء اظهار کرده که جزء دستور شود طبع و توزیع نشده بود جزء دستور نشد حال چون طبع و توزیع شده است بنده تقاضا میکنم جزء دستور شده در جلسه آتی این پنج نفر انتخاب شوند

رئیس - فردا چون ذهن آقایان مسبوق نیست این مسئله را خوب است بروز پنجشنبه بیان ازیم .

محمد هاشم میرزا - این مسئله که حاجی - عزالمالک فرمودند چون در قانون اساسی نوشته شده است که مجلس بالاتفاق یا بحکم قرعه پنج نفر را از بین آن ۲۰ نفر انتخاب بنمایند بعقیده بنده اگر یک مدتی فرجه باشد که نمایندگان تبادل افکار کنند و بالاتفاق انتخاب نمایند بهتر است از اینکه بقرعه انتخاب شوند در مسئله داودخان هم چون چندی قبل تلگرافی کرده بود که در کمیسیون داخله است اظهار انقیاد کرده است و حاضر شده است که مفتش رفته رسیدگی نماید نباید بجهت اسم یاغی گری روی او گذاشت .

رئیس - در باب داودخان البته از طرف دولت تحقیقات خواهد شد و در مسئله پنج نفر بنده هم بهمان ملاحظاتی که اظهار شد عرض میکنم بهمانند برای روز پنجشنبه مطرح شود .

افتخارالواعظین - یکی از شرطهای خیلی مهم این پنج نفر که در قانون اساسی ذکر شده است این است که پنج نفر از علمای متدین باید باشند که عالم بمقتضیات وقت باشند و البته تمام این آقایانیکه حجج اسلام آنها را معرفی کرده اند دارای این صفات هستند لکن باید بدانیم که در بین این آقایان کسانی هستند که بمقتضیات وقت عالم شوند بنابراین بنده لازم میدانم یک جلسه بین آقایان و کلامنقد شود که اساسی آنها را خوانده میان خودشان گفتگو کنند بلکه انشاء الله تبادل افکار شده اکثریت بر پنج نفر از این آقایان بشود و پس از اینکه معلوم شد اکثریت از مجلس بکدام پنج نفر شد آنوقت قرار انتخاب آنها را بهیم و الا بدون مذاکره در این باب رأی گرفتن وعجله کردن صحیح نیست و کمال دقت و اهمیت را باید باینکار داد .

دکتر علی خان - بنده هم در خصوص تلگراف داودخان برخلاف آنها هستم که میگویند

مفتش از مجلس برود باید من بعد وزراء را آزاد بگذاریم که بتوانند کار کنند .

میرزا اسدالله خان - بنده يك اخطار نظامنامه دارم باید موضوع مذاکره را رئیس معین نماید و تا وقتیکه رئیس موضوعی را معین نکرده هیچکس حق ندارد در موضوع دیگری صحبت کند و همین که خارج از موضوع خواست صحبتی کند فوراً زنک باید صدا کند .

رئیس - چیزهایی که حاضر است جزء دستور قرار داده شود از این قرار است انتخاب کسر کمیسیونها - شوردربقیه قانون ثبت اسناد - امتیاز چرم سازی و صابون سازی .

دکتر علیخان - گویا برای تعیین دستور در نظامنامه داخلی قید شده است که نمایندگان برای جلسه آتیه معین شده بعقیده بنده خیلی مطالب هست که مهمتر از آنها است مثلا يك ماده از قانون استقرار داخلی بکمیسیون رجوع شده همینطور مانده است بنده عقیده ام این است که این امتیاز چرم سازی وغیره مهمتر است خوب است آنرا جزء دستور قرار بدهیم بملاوه وقتی که تنفس بشود خوب است در خصوص دستور مذاکره شود که مطالب مهم را مقدم بدارند

رئیس - خاطر مبارک آقایان مسبق است که هیئت رئیسه تازه انتخاب شده تقریباً تمام تغییر کرده است و مسبق بوده اند بلوایچی که حاضر است تا آنکه جزء دستور شود و بر حسب اتفاق این دو سه روزه کارهای فوق العاده هم بوده است که نتوانسته ایم بترتیب مطالب لازم را جزء دستور نمائیم من بعد يك صورتی ترتیب می دهیم که تمام مطالب در آن نوشته شود و برضایت نمایندگان محترم مطالب جزء دستور بیاید واستعدا می کنیم که امروز عین دستور برای روز شنبه معین شود تا بعد يك ترتیب صحیحی داده شود

منتصر السلطان - در خصوص آذربایجان دیروز تلگراف کردیم که امروز جواب میدهیم کابینه هم معین نشدند تا جواب بدهیم اگر مجلس اجازه میدهد چند نفر از نمایندگان رفته در تلگراف خانه فعلا يك جوابی بآنها بدهند .

رئیس - مجلس که مسقیمتاً صحیح نیست اقدامی بکند اگر لازم میدانید از طرف مجلس اقدامی میشود تأمل کنید تا کابینه جدید معین شده اقدامات لازمه بشود .

وکیل الرعایا - بنده گمان میکنم تا خیر راپورت يك کمیسیون سبب شده است بعضی زحمات را که دیگر شاید مجلس جائز نداند تأخیر آنرا (گفته شد چه راپورتی)

وکیل الرعایا - راپورت کمیسیون فوائد عامه راجع بمعادن جنوب چند مرتبه جزء دستور آمده و سبب آنکه خوانده نشده میدانم و این سبب شده است برای زحمت خیلی بزرگی و بنده تصور میکنم که مجلس تصویب کند این مطلب بماند و اسباب اغتشاش خیلی بزرگی بشود .

اسدالله میرزا - گویا از خاطر شان رفته است

که آنروز شروع بخواندن شد و وزیر فوائد عامه حاضر بودند و اظهار کردند چون در این خصوص هیئت وزراء مشغول مذاکره هستند خوب است این مسئله بماند تا نتیجه مذاکرات ما برسد این بود که آنروز این مسئله مسکوت منتهی مانده تا نتیجه مذاکرات وزراء معلوم شود حال باید از وزیر فوائد عامه سؤال کرد که آن محظور مرتفع شده است یا خیر و نتیجه مذاکرات وزراء چه شده است .

آقای هشرودی - بنده هم میخواستم در خصوص آذربایجان عرض کنم خیلی اهمیت دارد بجهت اینکه تجار در تلگرافخانه متعین اند هر چه در تعیین تکلیف آنها مسامحه شود گمان میکنند تقصیر از وکلای آنهاست و با ایرادات میکنند ما دیروز در تلگرافخانه بآنها وعده دادیم که فردا مجلس فوق العاده میشود و مطالب شارا بمرض مجلس میرسانیم مجلس هم با وزراء در این خصوص مذاکره کرده جواب شما را میدهم حالاً همینطور که گفته شد عقبه بنده این است که يك تلگرافی از مجلس برود بجهت اینکه آنها منتظرند امروز بر حسب قول نمایندگان جواب بآنها داده شود حالاً اگر تغییر کابینه راهم اطلاع میدهید مختارید .

رئیس - حالا که از مجلس میرویم آقایان نمایندگان آذربایجان هم تشریف بیاورند در این خصوص که هیئت رئیسه مذاکره فراری بدهیم که آنها را مطمئن نمایند (رئیس حرکت کرد مجلس قریب بظهر ختم گردید)

جلسه ۱۱۶

صورت مشروح روز سه شنبه پنجم شهر رجب ۱۳۲۸

دو ساعت ونیم قبل از ظهر مجلس بر ریاست شاهزاده اسدالله میرزا نایب رئیس تشکیل شد صورت جلسه روز دو شنبه (۴) را آقای معاضد الملک قرائت کرد .

نایب رئیس - در صورت مجلس نظری هست؟ (اظهاری نشد نایب رئیس صورت مجلس را امضاء نمود)

راپورت شبهه ششم را آقا میرزا ابراهیم خان قرائت نمود که ابتدای در تحت ریاست سنی آقا شیخ ابراهیم زنجانی منعقد شده شروع بانتخاب هیئت رئیسه شبهه گردیده آقا شیخ ابراهیم زنجانی با اکثریت (۸) از (۱۲) رأی رئیس - آقا میرزا ابراهیم خان با اکثریت (۱۱) رأی منشی - لسان - الحکماء نیز با اکثریت (۸) رأی بسمت مخبری منتخب شدند پس از آن آقای بهجت با اکثریت (۹) رأی برای عضویت کمیسیون عرایض و شاهزاده لسان الحکماء با اکثریت (۸) رأی بعضویت کمیسیون مپتکرات انتخاب شدند .

نایب رئیس - راپورت شبهات ظاهر حاضر نیست **افتخار الواعظین** - راپورت شبهه پنجم حاضر است (قرائت نمود که شبهه ابتدای در تحت ریاست آقا شیخ اسمعیل هشرودی تشکیل شده شروع بانتخاب هیئت رئیسه گردید) شاهزاده اسدالله میرزا با اکثریت (۶) رأی از

(۱۰) رأی بر ریاست و پس از دو مرتبه انتخاب و حاصل نشدن اکثریت تام در مرتبه سیم آقای متین السلطنه با اکثریت (۶) رأی بنیابت ریاست آقای میرزا اسدالله خان بالاتفاق بمنشی گری منتخب شده چون استعفا دادند آقا سید حسین اردبیلی با اکثریت (۸) رأی معین و آقای افتخار الواعظین با اکثریت (۸) رأی بسمت مخبری منتخب شدند - حاجی آقا آقا شیخ محمد خیابانی و متین السلطنه غایب بودند .

سلیمان میرزا - در این راپورتی که آقای افتخار الواعظین خواندند گویا اعضاء شبهه يك مطلب را فراموش کرده اند اعضائی که اجازه میگیرند جزء غایبین نیستند و آقا شیخ محمد خیابانی را باینکه اجازه گرفته غایب نوشته اند .

(گفته شد باید بنویسند غایب با اجازه) **نوبوری** - شبهه دویم حالا منعقد گردید رئیس و نایب رئیس و منشی و منبری خود را معین نمودند ولی چون موقع انعقاد مجلس بود وقت نشد که راپورت آنرا بنویسند اگر اجازه میدهید عرض کنم (گفتند عجله ندارد بعد کتباً بنویسید)

نوبوری - بسیار خوب مقصود بنده این بود که مسامحه در کار نشده است .

آقا شیخعلی - میخواستم عرض کنم اینکه در شعبات نایب رئیس معین می کنند در نظامنامه که همچو چیزی نداریم .

نایب رئیس - در عمل محتاج شدیم در دفعات گذشته همین طور بود و گاهی از اوقات میشد که رئیس غایب می شد و اسباب تعطیل جلسه شعبه بود این بود که قرار گذاشتیم نایب رئیس انتخاب نمایم که در غیبت رئیس حاضر باشد .

افتخار الواعظین - بنده از حضرت والا که رئیس هستند تقاضا می کنیم که بعد از ختم جلسه مقرر فرمائید شعبات منعقد شده کسرا اعضاء کمیسیونها را انتخاب نمایند .

میرزا داودخان - شبهه سیم هم دیروز بعد از ختم مجلس اعضایش جمع شده رئیس و مخبر و منشی خود را معین نمودند و بنا بود امروز راپورت بمجلس بدهند که مخبر استعفا کرد حالاً لازم است بعد از ختم جلسه مجدداً جمع شده راپورت را منتخب نموده راپورت را پیشنهاد نمایند .

نایب رئیس - در باب کسر اعضاء کمیسیونها بعضی کمیسیونها است که در خود مجلس است و يك عده از اعضاء آنها استعفا داده اند و يك عده هم از اعضاء کمیسیون فوق العاده استعفا کرده اند تکلیف آنها هم معلوم نشده است و ما آنچه از کمیسیونها استعفا کرده اند بکورتی داده اند از کمیسیون فوائین مالیه آقای دبیر الملک استعفا دادند و آقای حاجی وکیل الرعایا هم گویا استعفا دادند و همچنین آقای حاجی آقای شیرازی از کمیسیون فوائین مالیه عضو استعفا کردند بجای آنها باید انتخاب شوند از کمیسیون بودجه آقای صدیق حضرت نایب رئیس و آقای حاجی میرزا رضاخان استعفا داده اند .

حسن علیخان - بنده هم استعفا میکنم که

بجای بنده برای کمیسیون بودجه دیگری را انتخاب نمایند .

نایب رئیس - حالا که اعضای کمیسیون قوانین مالیه را انتخاب می‌نمایم (گفتند خوب است اسامی کسانی که قابل انتخابند خوانده شود)

معاذالملک - آقایانیکه دریک کمیسیون وبعضیها درهیچ کمیسیون عضویت ندارند اسامی آنها خوانده میشود ادیب‌التجار - شیبانی-خیابانی آقا شیخ اسمعیل هشتودی - آقا شیخ رضا - صدرالعلماء - حاجی مصدق‌الملک - آقا سید جلیل معین‌الرعايا - معتمدالتجار - حکیم‌الملک - طباطبائی - حاجی میرزا آقا - آدینه عمده‌خان دکتر امیرخان - تقی‌زاده - عز‌الملک - آقا سید حسین گودرزی - نواب - میرزا علی اکبر خان دهخدا آقا سید عبدالعسین - حاجی عز‌الملک - حاجی شیخ‌علی - ادیب - بهجت - اواء الدوله - نیرالسلطان - حاجی شیخ‌الرئیس - حیدر میرزا - آقا شیخ اسدالله - آقا شیخ محمد حسین - نجات افتخارالواعظین - معاضدالسلطنه - آقا سید ابراهیم مدرسی - بختیاری - سبهدار اعظم - سردار اسعد **محمد هاشم میرزا** - بنده سابق در دو کمیسیون عضویت داشتم ومدتی است از یک کمیسیونی استعفا داده‌ام چون اسم مرا در اینجا نوشته‌اند لازم میدانم عرض کنم بنده حاضر در دو کمیسیون عضویت قبول کنم .

(ورقه برای انتخاب سه نفر کسر اعضای کمیسیون قوانین مالیه توزیع شد)

افتخارالواعظین - بنده هم بعضی ملاحظات داوطلبم در این کمیسیون انتخاب شوم **وحیدالملک** - تقاضا میکنم اسامی اشخاصی که قابل انتخابند یکمرتبه دیگر خوانده شود (نایب معاضدالملک قرائت کرد)

دهخدا - چون اسم مرا در ضمن اسامی اشخاصی که قابل انتخابند نوشته‌اند لازم میدانم عرض کنم که بنده در این کمیسیون عضویت دارم .

(تقاضا شد اسامی اعضاء کمیسیون قوانین مالیه قرائت شود) **معاذالملک** اسامی را از فرار ذیل قرائت نمود .

صدیق حضرت - میرزا مرتضی قلیخان - متین السلطنه - فهیم‌الملک - میرزا داودخان - دهخدا - ارباب کیخسرو - ابوالقاسم میرزا - عز‌الملک (موزع اوراق رأی را جمع و حاج میرزا رضا خان بقرعه آقایان - دکتر امیرخان - افتخارالواعظین معین‌الرعايا را معین نموده بدو اوراق را احصا نموده (۶۵) ورقه گردید و برای استخراج باطابق دیگر تشریف بردند .)

راپورت شعبه اول قرائت گردید که بدو در تحت ریاست آقای آقا سید عبدالعسین منعقد و شروع بانتهای هیئت رئیسه گردید آقای ذکاءالملک با اکثریت (۶) رأی از (۸) رأی رئیس شاهزاده سلیمان میرزا با اکثریت (۶) رأی نایب رئیس حاجی میرزا آقا با اکثریت ۵ رأی منشی وکیل‌التجار با اکثریت ۶ رأی مخبر ۶ نفر غایب بودند - ذکاءالملک - تقی‌زاده - حکیم‌الملک

ممتازالدوله - آقا سید محمد رضا - وکیل‌التجار **حاجی عز‌الملک** - اغلب از شعبات دو نفر عضو کمیسیون عرایض و مبتکرات را انتخاب نکرده‌اند خوبست که تعجیل شود زودتر انتخاب نمایند **نایب رئیس** - امروز بعد از جلسه انتخاب خواهد شد .

میرزا مرتضی قلیخان - در این مسئله دو سه مرتبه در اینجا مذاکره شد من هم لازم می‌دانم باز عرض کنم بتجدید شعبات تمام کمیسیون ها تجدید نمیشود بعضی کمیسیونها است که سابقه است و بعضی سه ماه سه ماه تجدید میشود مثلا کمیسیون بودجه اعضائیکه از آن کمیسیونها استعفا داده‌اند باید شعبه سه در سه ماه اول معین شده و آنها را انتخاب کرده مطابق نظامنامه داخلی فوق‌العاده منعقد شده عوض آنها را انتخاب نمایند باینجهت عوض صدیق حضرت رامون‌الملک بمجلس اظهار نکرد که در مجلس انتخاب شود و بهیئت رئیسه اظهار کردند که باید شعبه که در سه ماه اول معین شده عوض ایشانرا انتخاب نمایند و بهیئت رئیسه هم تصدیق کردند که این اظهار موافق بانص صریح نظامنامه داخلی است .

نایب رئیس - صحیح است و ترتیب این در خارج داده می‌شود خاطر آقایان مسبوق است که یک هیئتی چندی قبل مأمور بعملیه شدند برای اصلاحات عدلیه و رسیدگی بشکایات متظلمین این هیئت چند روز است که تکلیفش مبهم است و متظلمین از قرار معلوم روزها جمع می‌شوند و میگویند تکلیف ما چیست آن اشخاص که انتخاب شده‌اند برای رسیدگی بتظلمات ما چه شده‌اند و چرا نمی‌آیند و دو سه جلسه در مجلس در این خصوص مذاکره شده و بعقیده بنده مذاکرات باندازه کافی بعمل آمده حالا باید به بینیم یعنی مجلس رأی بدهد که آیا بجای اشخاص مستعفی چند نفر انتخاب شده که آن عده تکمیل شده مشغول تمام کارهای خودشان بشوند یا اینکه هیئت دیگری مجدداً انتخاب شوند .

وکیل‌التجار - بنده خیلی لازم می‌دانم که کسر آن هیئت انتخاب شود و خیلی هم زود مشغول شوند بتکمیل آن کارهایی که اقدام نکرده‌اند و لازم است چنانچه عرض کردم باز هم عرض نمایم که این هیئت باید بهیچوجه ملاحظه از اشخاص نکرده و درست به وقت رسیدگی کنند و هرچه خلاف با تصور یا تقصیر دیدند باید بدون فوت وقت راپورت داده تکلیف رامعین نمایند و اگر بسوء یا غلط اشخاص متهم شده‌اند رفع اتهام از آنها بشود و آنهایی که تصور یا تقصیر کرده‌اند بمجازات برسند تا بعد از این عدلیه ما که اساس مشروطیت بسته باواست بترتیب صحیحی مرتب شود برای اینکه بنده کمتر کسی از عارض و معروض و محکوم له و محکوم علیه می‌بینیم که از عدلیه اظهار رضایت نماید عموماً شاکی‌اند و هرچه زودتر بشود باید اینکار را انجام بدهند و وزارت عدلیه دارای یک ترتیب صحیحی بشود

کاشف - اینکه می‌فرمایند باید این هیئت بدون ملاحظه رسیدگی کنند و راپورت بدهند بنده ملتفت نمی‌شوم و عرض می‌کنم یک هیئتی که منتخب

می‌شوند برای رسیدگی بکاری مثل مجلس است که رسیدگی می‌کنند خیلی متأسفم از اینکه از آنروزی که این هیئت منتخب شد و بنا بود این هیئت هیئت اصلاح باشد و در واقع همه جور اختیارات از طرف مجلس باین هیئت داده شد چنانچه در روزنامه‌ها اعلان شده و حاضر است و همچنین از طرف وزرای عظام هم اختیارات داده شده که این هیئت بتوانند بتکالیف خودشان بپردازند لکن متأسفانه پس از چند روز در همین جا يك حملاتی کردند مخصوصاً شاهزاده سلیمان میرزا که بهیچوجه منتظر نبودم و خوبست که ما در این خصوص يك ترتیبی را اتخاذ کنیم که هر هیئتی که میباید انتخاب شود ابتداء هر حمله که دارند بنمایند که بعد از آنی که رفتند مشغول کار شدند در بین کار بآنها حمله نشود و اسباب بدل سردی آنها فراهم نیاید و بنده می‌بینم این ترتیب بدتر تریبی است که ما اتخاذ کرده‌ایم فرضاً يك کمیسیونی از برای تفتیش مالیه انتخاب می‌شود و بعد از آنی که آنها میروند بعضی مذاکرات شنیده می‌شود و این خیلی بد است بجهت اینکه این هیئت که رسیدگی می‌کنند مثل اینست که خود مجلس رسیدگی کند بجهت اینکه اگر باو اعتماد نمی‌داشتند اصلاً انتخاب نمی‌شد و البته اعتماد دارند که انتخاب گردید و این حملاتی که شده است خیلی سوء اثر بخشیده است میفرمایند احکام عدلیه را در اجرا توقیف می‌نمایند البته يك شخص متظلم می‌شود و معلوم می‌شود حکمی در حق او بر خلاف داده شده این هیئت باید آن حکم را توقیف کنند تا اینکه آن بیچاره مالش نرود تمام این زحمات برای عدلیه است که روح مشروطیت بپسند باو است وقتی که ما عدلیه نداریم هیچ چیز نداریم حالا اگر میخواهید کسر اعضای این هیئت را انتخاب کنید خوبست آقایانیکه حملات دارند اظهارات خودشان را بنمایند و بپاره بگویند کجا قابل هستند و کجا خدمت کرده‌اند و کجا خیانت کرده‌اند تا اینکه بعد از آنی که این هیئت فقط تفتیش بنمایند هیچ فایده ندارد باید اینها اختیارات تمامه داشته باشند که رأی هیئت مجری شده وزارتخانه‌ها بآنها مساعدت داشته باشد و اگر غیر از این باشد انتخاب کسر اعضاء هیچ لزومی ندارد .

حاج شیخ علی خراسانی - يك هیئتی را يك روزی ما در اینجا انتخاب کردیم که بروند اصلاحات در امور عدلیه بنمایند و رأی هم دادیم بعد بعضی از آنها استعفا دادند آقای نایب رئیس فرمودند که اعضاء آن هیئت انتخاب می‌شود هیچ صحبت عدم لزوم این هیئت نبود خیلی تعجب دارم از اینکه میفرمایند رفتن این هیئت لزوم دارد یا خیر البته در صورتیکه مجلس لزوم این هیئت را تصویب کرده و رأی داده لازم است و باید کسر اعضاء آن انتخاب شود و این مذاکرات زیادی است **سلیمان میرزا** - گمان می‌کنم اشخاصی که سمت نمایندگی انتخاب کرده‌اند اولین حقی که بآنها داده‌اند آزادی افکار است که آزاد باشند در افکار خودشان یعنی اگر (۱۲۰) نفر نمایندگی در اینجا جمع باشند و یکی از نمایندگان عقیده‌اش برخلاف عقیده (۱۱۹) نفر باشد میتواند اظهار

نماید و آزاد است و هیچ کس نباید تصور کند که آن حمله است عقیده اش این است اظهار می کند و سایرین کوش می کنند اگر پذیرفتند اکثریت حاصل است و عمل می شود و اگر اکثریت حاصل نشد که او یک عقیده داشته است و اظهار نموده است بنده به چوچه باین کمیسیون حمله نکرده ام اظهار عقیده خودم را کرده ام و باز هم می گویم که انتخاب این کمیسیون برخلاف ترتیب شده است و نباید در امور عدلیه مداخله نمایند بنده عرض می کنم مطابق قانون اساسی قوای ثلثه باید همیشه از هم منفک باشد حالا اگر آقایان می گویند مقتضیات وقت اجازه می دهد که از هم منفک نباشد این عقیده را بنده ندارم و باز هم می گویم که این کمیسیون اگر باید برود و فقط تفتیش نماید و مداخله در اجرائیات نکند و معاینه نماید بنده هم لازم می دانم یک همچو هیئتی برود و اگر باید برود و مداخله در اجرائیات و قوه قضائیه نماید باز هم عرض می کنم رفتن یک همچو هیئتی صلاح نیست و خواهش می کنم آقایان محترم این را حمله نگویند عقیده تمام این است ولی عرض می کنم باید برای گرفته شود اگر در این صورت هم مجلس رأی داده بنده مطیع اکثریت هستم.

آقای سید حسین اردوبیلی - بنده در این موضوع یک قدری اشتباه دارم یعنی هنوز نمی توانم بفهمم که این هیئت وظیفه تفتیش باید داشته باشد یا قضاوت فرقیست و تا بحال که بوده اند چه مداخله کرده اند و از حدود معین تفتیشیه خود تخطی کرده اند یا خیر این معین است که یک وقتی مردم شکایت از ترتیبات عدلیه می کردند و کار بجائی رسیده بود که اعلان تعطیل یکی از قوای مشروطیت که انفصال عدلیه بوده باشد داده شده بود که در واقع مقابل بود با اعلان تعطیل مجلس در یک همچو موقفی این هیئت مأمور شدند بسمت اصلاحات امور عدلیه و بعد از آنی که معین شدند فقط کار خودشان را منحصر بوسی دانستند باینکه شکایاتی که از محاکم و رؤسای محاکم شده است رسیدگی نمایند و تحقیقات کنند اگر معلوم شد خیانت کرده اند بمجلس اطلاع بدهند که مجلس بوزارتخانه اطلاع داده او را مجازات و اخراج نمایند و از بگراه قانونی نتیجه بگیرند گویا برخلاف این وظیفه هم رفتار نشده و این هیئت بعد از آنی که رفتند بوزارت عدلیه و تحقیقات کردند با وجود اینکه نا تمام بود بمجلس راپورت دادند و نواقص را هم که حس کرده بودند تشریح نمودند که از چه راه بوده باید اصلاح شود اصل (۶۹) قانون اساسی که در خصوص اثبات تقصیر وزارت در دیوانخانه تیز یک ضمیمه دارد یعنی در ضمن تشبیه میگوید (مادامی که محکمه تمیز تشکیل نیافته است هیئت منتخبی از اعضاء مجلسین بعد از متساوی نایب مناب محکمه تمیز خواهد شد) روح این قانون و مقصود مقنن در اینجا اینست که مادامی که محکمه تمیز تشکیل نیافته است در موقع لزوم باید یک هیئتی قائم مقام این محکمه باشد و بعد از آنی که ما دچار شدیم بتمطیل عدلیه از موافقی بود که شدت لزوم را ما حل کردیم که با محکمه تمیز یا یک هیئتی که نایب مناب دیوانخانه تمیز باشد معین شود و این هیئت هم بعد از آنی که معین شدند و رفتند و داخل کار شدند هیچ تخطی از وظیفه که برای آنها معین شده بود نکرده و وظیفه خودشان

را محدود ب تفتیش میدانستند ولی ناچار بودند از اینکه داخل بعضی مجامعات شوند برای اینکه کلیه شکایات مردم را جمع باشخاص و رؤسای محاکم بود و بجهت اینکه این هیئت از ترتیب بکلی بی اطلاع بودند مجبور بودند سابقه این مطلب را از محاکم عدلیه بخوانند و بموضوع کار و دوسیه آن رسیدگی نمایند که معلوم شود احکامی که در این موارد صادر شده از روی ترتیب صحیح بوده است یا بخلط و اشتباه صادر شده و از این قبیل کار فریب (۳۰۰) فقره را جمع بشب طوری که این هیئت از صبح تا یک ساعت بعد از ظهر همه روزه مشغول بودند برسیدگی و دقت های لازمه بالاخره بعد از اقدام در اینکار و زحمات بسیار عرض اینکه مساعدتی از طرف مجلس بشود بعضی اظهارات شد که می نمایند که برضد آنها اقدام خواهند کرد و این یک از وقایعی است که اعضای کمیسیون دل سرد شدند حالا چنانچه مکرر گفته شد مقداری از کارهای هیئت ناقص مانده است و برای اینکه بجائی منتهی شده نتیجه کاملی اخذ شود و مطالبی در آن راپورت نوشته است بسانجام برسد و مجلس مطلع شود که این هیئت چه کرده اند تقاضا شده است که اعضای این هیئت تکمیل شود حالا اگر مجلس اساساً انعزال این هیئت را تصویب میکند که کارهای نا تمام بحال خود باقی باشد و آنوقت وزارت عدلیه بموجب مسئولیتی که دارد هر اقدامی را که لازم میدانند بلکه اگر چه شکایاتی از عدلیه شده است بعد از این بیشتر خواهد شد ولی مجلس مختار است و اگر صلاح نمیدانند که کارها همینطور نا تمام بماند باید بهمان هیئتی که انتخاب کرده اند اختیارنامه بدهند و کسر اعضای آنها را انتخاب نمایند که یکی از آنها بنده هستم و جداً استعفا میدهم و اگر هم دوباره مرا انتخاب کنند دوباره استعفا خواهم داد.

بجهت - عرض میکنم ما این هیئتی را که منتخب نمودیم باید بدانیم که مستقیماً از مجلس منتخب نکردیم از کمیسیون (۱۸) نفری منتخب شدند و اگر باید کسر اعضای آنها منتخب شود باید از همان کمیسیون (۱۸) نفری انتخاب شود و مستقیماً نمیشود از مجلس انتخاب کرد و این هیئت یا برای تفتیش است یا اینکه نایب مناب محکمه تمیز است باید بدانیم که وظیفه این هیئت چیست اگر کمیسیون تفتیش است فقط باید تفتیش کند و آنهم تا یک اندازه در عدلیه و اگر منسوب است از کمیسیون (۱۸) نفری تا آن کمیسیون (۱۸) نفری هست باید از آنها انتخاب شود دیگر اینکه این مطلب داخل در دستور نبود و بجهت این اندازه از وقت مجلس را تلف نموده ایم.

نایب رئیس - اما اینکه میگویند داخل دستور نبود سه چهار روز است که در این موضوع مذاکرات می شود بعضی گفتند این هیئت هیئت اصلاحیه است بعضی گفتند هیئت تفتیشیه است بعضی گفتند نایب مناب محکمه تمیز است حالا امروز میخواهیم از مذاکرات سه روزه یک نتیجه بگیریم و اینکه فرمودید مستقیماً مجلس نمیتواند کسر اعضا را انتخاب کند این در واقع مثل اینست که از طرف مجلس انتخاب شده است دیگر انتخاب قانونی لازم ندارد.

بجهت - عرض میکنم باید معلوم شود که وظیفه این هیئت چیست.

نایب رئیس - الان هم مذاکره در همین است

هشترودی - بنده عرض مختصر است من همچو حس کردم که این هیئت محکمه تمیز خیلی محتاج است و دلایلش را اگر بخواهم عرض کنم مذاکره طولانی خواهد شد و اعتقاد بکمیسیون ندارم باید همان محکمه تمیز تشکیل شود.

آقای شیخعلی - بنده عرض می کنم این جا یک کلمه اشتباه شده است باید توضیح شود که فرق بین اینکه این کمیسیون برای تفتیش باشد یا بجای محکمه تمیز چیست؟ این را توضیح بفرمائید تا بفهمم.

آقای شیخ اسماعیل نویری - بنده بنده اگر موضوع این کمیسیون معین شود رأی خواهد داد این کمیسیون را که ما معین کرده ایم که حالا یکی میگوید اصلاحیه است یکی میگوید بجای محکمه تمیز است در صورتی که هیچکدام از اینها نبوده است نه برای تفتیش است نه بجای محکمه تمیز آن روز ما تماماً یاد داریم که یک روزی شد که تمام مردم از رؤسای محاکم شکایت کردند آنهم شکایات غیر مستقیم نه مستقیم کسی نیامد بگویند از فلان رئیس محکمه شکایت دارم در خارج و در اطراف بازارها و غیره گفتند مجلس گفت خوبست با فعال رؤسای محاکم رسیدگی شود ببینیم این مردم صحیح می گویند یا خیر یک هیئتی را معین کردند که بروند باین کار رسیدگی نمایند این اجازه از طرف مجلس داده شد و هیچ صحیح نیست که گفته شود با اعضاء محکمه میگویند کمیسیون غیر از مجلس نبوده است نمایندگان آنچه بنظرشان می آید باید بگویند بواسطه اینکه آن تکلیفی که برای کمیسیون معین شده است معلوم شود چه تکلیفی بوده بنده بنده تکلیفی معین نشد همینقدر گفته شد که با فعال رؤسای محاکم رسیدگی شود به بینند این شکایات صحیح بوده یا ناصحیح را اگر صحیح است یک تکلیفی برای رؤسای محاکم معین شود این توسعه دادن هم صحیح نیست حکم دادن معلوم است یکی ناراضی خواهد بود و اگر بخواهند آن حکم را عنوان نمایند باید بتمام هرایب مردم که فریب (۳۰۰) عریضه است که داده شده رسیدگی بنمایند و این تا یکسال و دو سال که سهل است تا سه سال هم اصلاح و ختم نخواهد شد با اعتقاد بنده اگر میخواهیم این مطلب را ختم بکنیم باید یک تکلیف محدودی معین کنیم که مثلاً بگوئیم در مورد شکایات فقط این هیئت بدوسیه رسیدگی کنند ولی نه از روی قضاوت از روی قضاوت نمیشود رسیدگی کرد باید از روی دوسیه معلوم کرد اگر چه بعضیها هستند که خلاف بین کردند و بدون دوسیه معلوم می شود ولی باقی را از روی دوسیه باید معلوم کرد باید مدت این کمیسیون را هم معین کرد که تا (۱۵) روز یا یک هفته باشد دیگر اینکه چنانچه گفته شد این هیئت را مجلس مستقیماً انتخاب نکردند مجلس ۱۸ نفر را انتخاب کرد آنها یک چهار نفری انتخاب کردند برای عمل نان و آب و غیره و یک ده نفری هم برای عدلیه معین کردند پس اشخاصی که استعفا می دهند باید همان کمیسیون (۱۸) نفری عرض آنها را معین نماید

مگر اینکه خود کمیسیون «۱۸» نفری از مجلس تقاضا کند که کسر اعضاء این هیئت را انتخاب نماید و باید تکلیف محدود شود که بکدام کار رسیدگی نماید و از روی چه نقشه اقدام نمایند این معین شود آن وقت مجلس می تواند رأی بدهد ولی حالا مجلس نمی تواند رأی بدهد می گویند که مجلس حق دارد یک هیئتی نایب مناب محکمه تمیز قرار بدهد آن ماده را که می فرمایند راجع بوزارت خوبست تمام ماده را بخوانند تا معلوم شود و در غیر موضوع وزرا مجلس نمی تواند یک چنین کاری را بکند حالا محکمه تقیض است باغیره نمی دانم باید وظیفه این هیئت را محدود کرد که فقط بدو سببها رسیدگی کنند آنهم نه از روی قضاوت بروند بدو سببها رسیدگی کنند و معین کنند که فلان محکمه یا فلان رئیس خیانت کرده است باینکه بنویسند در محاکم خیانت شده است نمی شود قبول کرد و تکلیفی معین نمود باید باسم بنویسند فلان رئیس فلان اجزا فلان خیانت را کرده است تا مجلس مجازات او را از وزارت عدلیه بخواهد.

نایب رئیس - در خصوص کمیسیون ۱۸ نفری که آقای نویری فرمودند باید کسر این اعضاء را انتخاب نمایند ما هم ابتداءً کمیسیون ۱۸ نفری اطلاع دادیم پس از مذاکرات بالاخره در آنجا رأی بر این داده شد که بمجلس اظهار شده و موضع آنها را مجلس انتخاب نماید و اینکه گفته می شود معاکمه شده است بنده چون آنجا بوده ام می دانم معاکمه که متداهمین حاضر شوند در یک محضری معاکمه شوند ابدأً هر چه چیزی نشده فقط بدو سببها رسیدگی شده است.

دکتر علیخان - خوبست مجلس قرار بگذارد از وظیفه خودش منحرف نشود ما نباید داخل قضائیات بشویم ما باید فقط تقیض نماییم و از آن روزیکه این هیئت رفته اند اگر بهمین وظیفه خودشان عمل می کردند فقط بشکایات رسیدگی می نمودند و در قضائیات مداخله نمی نمودند اینقدر کار این کمیسیون و این هیئت طول نمی کشید و اینکه اینقدر طول کشید بمقیده من علتش عمل نکردن بوظیفه خودشان بود و تا دو سال دیگر هم ممکن است طول بکشد بجهت اینکه بعلاوه تقیض ممکن است داخل کارهای دیگر هم بشوند در صورتیکه آن کارها بمجلس ربطی ندارد فقط یک حق تقیضی دارد و کرده است و آرزو هم بنده یک پیشنهادی کرده ام و قابل توجه نشد باز هم عرض می کنم اگر بخواهید این کمیسیون را انتخاب کنید باید اعلان بکنند که از امروز تا ده روز دیگر این هیئت حاضر است که کسانی که از رؤسای عدلیه شکایت دارند فقط برایش آنها رسیدگی نماید و آنوقت بدو سه فقره از عرایض آنها رسیدگی کند اگر در واقع روسا متعسر بودند اطلاع بدهند بوزیر آنها را مجازات بدهد و الا اگر بخواهند بتمام شکایات رسیدگی کنند هیچوقت شکایات مردم تمام نمیشود آنوقت از وزارت عدلیه شکایت داشته حالا از این هیئت شکایت خواهند کرد و لازم نیست که

همه و کلاه بدنام شوند.

نایب رئیس - شکایتهائی که آمده است و قبول شده است تمام از محاکم و رؤسای محاکم است خارج از آن نیست.

مقیم السلطنه - مجلس چه وقت باید مذاکره یک مطلبی را تمام نماید الان سه چهار جلسه است که مذاکره در اینخصوص می شود حالا هم تقریباً یک ثلث وقت مجلس صرف اینمذاکره شده است یک عده هم تازه اجازه خواستند مابقی هم خواهند خواست و باین ترتیب این مذاکره هیچ تمام نخواهد شد و بعقیده بنده ماده [۱۳] نظامنامه داخلی این تکلیف را معین می کند که در هر موضوعی که رئیس کافی بودن مذاکره در یک مطلبی را حس کرد قبل از اینکه مذاکره را ختم نماید عقیده مجلس را کسب می کند و اگر در باب عدم مباحثات اجازه نطق خواسته شود فقط بیک نفر اجازه داده می شود و الان چنانچه عرض کرده ام متجاوز از سه چهار جلسه است که در اینباب مذاکره می شود و یک عده هم هستند که گمان می کنند مذاکره کافی است بهترین است که ابتداءً اینکار را بکنید یعنی اول رأی مجلس را به بینید که مذاکره را کافی میدانند یا خیر اگر مذاکره را کافی دانست که مذاکره ختم میشود بعد از آن هر یک از آقایان فرمایشی داشته باشند بنویسند و مطرح میشود.

نایب رئیس - فقط رأی گرفته میشود که مذاکرات کافی است یا خیر اگر گفتند کافی نیست که مذاکره میشود والا مطالب ختم خواهد شد حالا کسانی که مذاکره را کافی میدانند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)

نایب رئیس - با اکثریت (۴۴) ای مجلس مذاکرات را کافی دانست حال اگر تصویب میکند رأی گرفته میشود که این هیئت باقی باشد یا منحل شود.

حسنعلیخان - اینجا بعضی مذاکرات میشود که اذهان نمایندگان را مشوب مینماید مذاکره میشود که مجلس شورای ملی حق دارد در قیام محکمه تمیز یک هیئتی را نایب مناب آن قرار بدهد و برای اثبات مدهای خودشان اصل (۶۹) قانون اساسی را القا میکنند بنده عرض می کنم ابدأً مجلس حق ندارد و آن اصلی را که میخوانند در خصوص وزارت یعنی اگر شکایتی از طرف وزرا بشود یا یک وزیری یک تقصیری کرده باشد و بخواهند معاکمه نمایند و محکمه تمیز هم تشکیل نشده باشد آنوقت مجلس شورای ملی و مجلس سنا بعده متساوی یک هیئتی را انتخاب مینمایند که بآن ماده شکایت رسیدگی کند آن موضوع ابدأً مربوط باینموضوع نیست یک شکایاتی کرده شد از ترتیبات محاکم و رؤسای آن و اینجا یک هیئتی را انتخاب کرده اند که بروند و رسیدگی کنند و به بینند حق بجانب مردم است یا رؤسای محاکم این هیئت رفته اند و علاوه بوظیفه تقیض که داشتند مداخله در ترتیبات عدلیه نمودند حالا مکرر گفته میشود که اینکار

وظیفه مجلس است یا وظیفه مجلس نیست بنده عرض می کنم خیر وظیفه مجلس نیست که مداخله در اجرائیات نماید مجلس فقط حق دارد در وزارتخانه تقیض کند زیاده بر این بهیچوجه قانون بمجلس حق نداده است حالا هم یکی از اشخاصی که میخواهند در این موضوع رأی بدهند بنده هستم و عرض میکنم اگر این هیئت بروند و در یک مدت معینی فقط بمورد شکایات معدودی رسیدگی می کنند و از حدود خود تجاوز نمینمایند بنده هم رفتن این هیئت را باین ترتیب بی لزوم نمیدانم اگر باید بزور نایب مناب محکمه تمیز باشند و مداخله در قوه قضائیه نمایند بنده ابدأً این را نمیبپذیرم و رأی نمیدهم گذشته از این امروز روز دوم است که رئیس الوزرای شما معرفی شده است و هنوز کابینه جدید را معرفی نکرده است رفتن این هیئت هم و او بوظیفه تقیض هم باشد این خودش سلب اطمنان از وزراست و هر چه دخالت در کار آنها بکنید سلب مسئولیت از آنها کرده اید.

نایب رئیس - شما گویا نظامنامه داخلی را هم نخوانده اید مذاکره در اینخصوص بمجلس با اکثریت کافی دانست دیگر شما چرا بر خلاف قانون حرکت میفرمائید حالا یک پیشنهادی شده است خواننده میشود اگر مجلس صلاح دانست همان را تصویب مینماید (یرزا ابراهیم خان پیشنهاد را قرائت نمود)

(بنده پیشنهاد می کنم وظیفه این هیئت را فقط رسیدگی بشکایات از اعضاء محاکم قرار دهند و برای تعیین این هیئت هم یک مدنی معین شود (دکتر علیخان)

تقی زاده - سابق هم در اینجا صحبت شد که باید مجلس کمیونی را انتخاب بکند از برای رسیدگی بامرانان و غیره و دیگر هر وقت میخواهد مجلس در اینخصوص مذاکره نماید باید آن یک کمیسیون یک رایورتنی بدهد و سر آن رایورتن در مجلس گفتگو شود مجلس غیر از این حق مذاکره ندارد کمیسیون باید برود اقدامات و تحقیقات خودش را بکند آنوقت هر چه مطالب و توضیحات دارد روی کاغذ آورده بمجلس رایورتن بدهد که مجلس آن را مطرح مذاکره نماید و من موافقم با آقای دکتر علیخان و میگویم مجلس باید موافق نظامنامه خودش عمل نماید و گفته میشود خوبست اگر میخواهیم مجلس معظمی داشته باشیم یک کمیسیون را (دانکت) اسم بکنند داریم و هر روز دسته دسته از و کلاه را بفرستیم با ادارات بنده عرض میکنم اساس عدم اعتماد بوزراست اگر بیک وزارتخانه اعتماد ندارید امروز باید مفتش بهرستید کنترل بکنارید و مداخله در کار آنها نمائید آنوقت بنده سؤال میکنم آیا اینجا بیشتر از تبریز و اصفهان ادارات خواهد داشت اگر تبریز شکایت از عدلیه کردند با آنجا هم یک کمیسیون (دانکتی) خواهید فرستاد یا خیر مکرر گفته ایم که مجلس سابق انجمن ولایتی تهران بود گاه بایستی بنان رسیدگی کنند و گاهی کمیسیون مباح تشکیل میداد و گاهی مجبور میشد قبرستانها را معین کنیهر روز میدیدیم یک

نفس را میآوردند در بهارستان که این کار اتفاق افتاده رسیدگی نمایند اگر چه ایندفعه یکقدری تفاوت کرده است ولی ما امیدوار بودیم که خیلی تفاوت نماید یعنی مجلس بوظیفه خودش عمل نماید الان یکگفته است که در اینخصوص مذاکره میشود دیگر نباید تمام شود همین قدر معلوم شود این هیئتی که رفته است از وظیفه خود خارج شده است میگویند بعضی هم شکایت کرده اند ما هم میدانستیم که مردم شکایت دارند و برای همین هم این هیئت را انتخاب نمودیم ولی گفتیم که فقط شکایات رسیدگی نمایند نه اینکه بقضایات هم مداخله نمایند و حالاً هم که مادر این خصوص باید مذاکره کنیم باید چنانچه گفته شد کمیسیون راپورت بدهد و ما برسر آن راپورت مذاکره کنیم و عرض میکنم اگر بنا بشود از شهرهای دیگر هم اظهار شکایتی بشود بنا بر این ترتیبی که در پیش گرفته اید با آنجا هم کمیسیون تفتیش بفرستید و این کمیسیون هم که فرستاده شد نه بجای تمیز بود نه برای مداخله در امور قضائیه فقط یک کمیسیون و آن کتی بود که در گوشه یکی از کتابهای فرانسه دیدیم حالا خوبست اینها را بگذاریم برای اینکه کارهای بااهمیتتر از این داریم مجلس شورای ملی را انجمن ولایتی تهران نکنیم که هرروز کارهای جزئی مطرح مذاکره قرار داده وقت مجلس را تلف کنیم.

فایب رئیس - آقای معاضدالملک پیشنهادی کرده اند قرائت میشود.

(آقای ابراهیمخان قرائت نمود.)
(بنده پیشنهاد میکنم اینمستثنای مسکوت عنه بماند تا هیئت وزراء معین شود).

ققی زاده - ولی این راهم عرض می کنم اگر باید این هیئت منحل یا موقوف باشد تا هیئت وزراء معین شود باید راپورت اقدامات خودشان را بدهند.

فایب رئیس - بنده توضیحاً عرض میکنم که یک راپورت مفصلی از این هیئت بمجلس آمد دیگر فرصت نکردند که راپورت ثانوی بدهند بعضی مطالب راهم که رسیدگی کرده بودند نیم کار مانده است و تمام مذاکرات هم برای آن نیمه کاره است حالا بسته است برای مجلس اینهم یک پیشنهادی است که شده است برای اینکه اینمستثنای مسکوت عنه بماند.

هیئت وزرای جدید معین بشود آنوقت اگر خود وزیر تقاضا کرد که یک هیئتی برود آنهم یک مسئله است مثل اینکه ایندفعه هم خود آقای مشیر السوله تأکیدی داشتند که این هیئت برود و تصویب هیئت وزراء بود عجالتاً برای اینکه این مسئله ختم شود رأی میگیریم کسانی که تصویب می کنند که اینمستثنای مسکوت عنه بماند تا هیئت وزرای جدید معین شود قیام نمایند.

(اغلب قیام نمودند.)

مهترالملک - نتیجه استعراج آراء برای انتخاب کسر کمیسیون قوانین مالیه.

میرزا اسدالله خان (۴۹) رأی -- محمد هاشم میرزا (۳۲) رأی -- حیدر میرزا (۲۳) رأی -- نیرالسلطان (۲۳) رأی مابین این سه نفر دو نفر بقرعه باید انتخاب شوند ابتداء برای انتخاب آقای معتمد التجر را بقرعه معین نمودند و ایشان آقایان محمد هاشم میرزا و نیرالسلطان را بقرعه انتخاب نمودند.

رئیس - آقای حاجی وکیل الرعایا از مجلس نقاضا کرده اند که چند نفر انتخاب شوند از برای رسیدگی و تفتیش در حساب که راجع بابشان است.

وکیل الرعایا - بحضور آقایان عرض میشود که بعضی شایعات در شهر است که لازم است از مجلس استدعا نمایم یک هیئتی انتخاب شوند که در جریان امور و بعضی کارهایی که بنده در دست گرفته بودم یک نظری داشته باشند حالا اگر اجازه می فرمایند عریض خود را عرض کنم.

آدینه محمدخان - اول عبارتی را که نوشته اید در باب تقاضای خودتان بخوانید و بعد از روی آن عبارت اجازه بگیریید و مذاکرات شما باید از روی آن عبارت باشد.

رئیس - یک هیئتی معین شده بودند از طرف مجلس برای تفتیش در امور مالیه خوبست صبر کنید راپورت آن هیئت بیاید.

سلیمان میرزا - بنده چون رئیس آن هیئت هستم مجبورم عرض کنم چون آقای میرزا اسدالله خان که مخبر است استعفا کرده است آن هیئت (۶) نفر بودند و برای تفتیش در امور مالیه معین شدند و باتفاق رفتیم و آقای میرزا کیخسرو و اسدالله خان بواسطه بودن دفتر و روزنامه حاجی وکیل الرعایا و تشدد ایشان استعفا دادند و دفتر و روزنامه خودشان را حواستیم ندادند ما برای حفظ مقامات ایشان و شایعاتی که در شهر بود بدوا می خواستیم بحساب ایشان رسیدگی نمایم و خودشان مانع شدند جزئی رسیدگی در حساب ایشان شد ولیکن دفتر حساب بومی را خواستیم هنوز بمانده اند و صورت حساب ایشان فقط یک ورقه است که هزار ورق چاپ شده بعد آن صورت را بردیم بدفتر محاسبات کل وزارت مالیه و آنجا مطابق کردیم مطابق در نیامد و (۲۹) هزار تومان تفاوت داشت بعد از حاجی وکیل الرعایا سؤال کردیم و حاجی وکیل الرعایا جواب کتبی نوشتند که صورت تمام حساب را نوشته در پاکت سر بسته گذاشته تقدیم مجلس کرده ام ولی آنرا اجازه ندادند باز نمایند پس از سه ماه باز می نمایند و رسیدگی خواهد شد حالا باز خودشان تقاضای یک هیئت دیگر کرده اند و در صورتی که آن هیئت از ایشان صورت حساب دفتر بومی می خواهند می دهند و بداد و فریاد می گذرانند و این هیئت را معطل نموده اند مجدداً تقاضای یک هیئت دیگری می نمایند نمی دانم با این ترتیب چه طور می توانیم بوظیفه خود عمل کنیم.

رئیس - یک کمیسیونی از مجلس منتخب شده و بمقیه بنده باید راپورت آنها بیاید پس باید صبر کنیم تا راپورت رسمی آن هیئت بیاید اگر حالا بخواهیم داخل این مذاکره شویم باید رأی بگیریم بقیام و قعود در صورتی که تصویب می کنند مذاکره شود و در شرحی که آقای سلیمان میرزا فرمودند آقای حاجی وکیل الرعایا می خواهند توضیح بدهند مطابق نظامنامه حق دارند توضیح بدهند.

حاجی وکیل الرعایا - اولاً بنده یک صورت بدفتر محاسبات کل فرستادم بیست و پنج هزار و نهصد تومان طلبکارم و مقصود این هیئت تفتیش

اقتدارات خودش بود که بکار بیندازد و بنده برای اینکه صدق عریض خود را بمجلس نمایانم این یک صورتی است که بنده نوشته ام و الان تقدیم ریاست مجلس می نمایم و این صورت دومی است که نوشته ام آقای رئیس الوزراء اینجا نشسته است بنده در قلم اول نوشته ام حاجی امیر نظام هم دانی (۲۰) هزار تومان شش هزار تومان از آراء معز السلطان گرفته است (۵) هزار تومان رئیس الوزراء (۵) هزار تومان سردار اسعد گرفته است و من یک نفر نماینده ملت من این شهر را پر کرده اند از شایعات این ها شایعاتی است که دسته حاجی معین التجر در این شهر پر کرده اند من از کجا میتوانم بیست و پنج هزار تومان پول بیارم بدهم هیچ سزاوار نیست که اینطور شایعات پیدا شود اگر من نتوانستم آن اشخاصی را که این طور شایعات و اسباب چینی هارا فراهم می آورند دست شما بدهم آن وقت مرا بداد بزنید و اگر چنانچه ندادم دست شما آنوقت هر چه می خواهند بکنند بکنند آن دفتری که میگویند نمی دانند چه دستهایی در این کار بوده من بدبخت را ماهی می دوواند سفارت انگلیس لاهی سفارت روس و کاهی بجای دیگر و اگر اینطور است وکیل نمی تواند عریض صدق خودش را بکند بر این مملکت باید فاتحه خواند و براسلام باید کریست.

رئیس - چهار نفر معین شدند برای تفتیش در امور مالیه و این خرج از مرضع است که این شایعات دسته حاجی معین است خوبست در اصل مطلب صحبت بفرمایند.

نواب - رایجاً در شهر که پنج هزار تومان این پول را بادی سه چهارم اعظم داده اند درست است بنده هم چهارم این پول بمصرف صحیحه دولت رسیده است و مصرف شده است نه اینکه بشخص سه چهارم اعظم داده شده.

رئیس - یک همچو مذاکره را نمی شود کرد شما (۶) نفر را یعنی مجلس این هیئت را در طرف اطمینان بود با اکثریت رأی دادند که برنده رسیدگی نمایند.

حسنعلیخان - این هیئت برای تفتیش لیه رفته اند برای تفتیش وکیل الرعایا که رفته اند ما وکیل الرعایا را یکی از نمایندگان میشناسیم چه طور می توانیم که یک هیئتی را برای تفتیش کار او معین کنیم.

میرزا ابراهیم خان - شاید آنها هم آنها اعتبار نکنند این اشخاص فقط انتخاب شده اند برای تفتیش در امور مالیه که یکی از آن شعبه اعانه است **رئیس** - حالا رأی میگیریم که داخل در این مذاکره بشویم یا خیر کسانی که تصویب می کنند قیام نمایند (اکثر قیام نمودند)

رئیس - از کمیسیون داخله سه نفر استعفا داده اند و آقای فاتح الملک هم که یکی از اعضاء آن کمیسیون است مرخصی گرفته اند حالا چهار نفر برای کمیسیون داخله باید انتخاب شود.

آقاسید حسین گرانزی - روزی که آن سه نفر استعفا دادند بواسطه کمیسیون فوق العاده (۱۸) نفری بوده استدعا میکنم که استعفای خودشان را پس بگیرند.

رئیس - آقای نوبری ممکنست استعفای خودتان را پس بگیرید.

نوبوری - بله بواسطه آن کمیسیون (۱۸ نفری) بودولی حالا استعفای خود را پس می گیرم .
رئیس - آقای حاجی محمد کریمخان شاهام حاضرید استعفای خودتان را پس بگیرید ؟
حاجی محمد کریمخان - خیر بنده استعفا دادم .

آقای محمد هاشم میرزا در مسئله آقای حاجی فاتح الملك قبل از این ده نفر بودند و بعد از آن که آقای فاتح الملك مرخصی گرفتند رفتند حالا هشت نفر هستند چنانچه آقای فاتح الملك هم بیاید نه نفر خواهد شد باید عده آن کمیسیون تکمیل باشد چون کار دارند و لازم است (اکثر اظهار کردند که سه نفر انتخاب شود آقای فاتح الملك غائب با اجازه هستند و تشرف می آورند جز کمیسیون هستند) .

نایب رئیس - آقای حاجی محمد کریمخان و آقای عز الملك و آقای ناصرالامام برای کمیسیون داخله انتخاب میشود .

(ورقه توزیع و برای استخراج آرایه آقاییان متین السلطنه و عز الملك و دهخدا حکم قرعه معین شدند عده اوراق (۶۱) بردند به اطاق دیگر استخراج نمایند) .

رئیس - دو نفر بجای ارباب کبخی و میرزا اسدالله خان باید انتخاب شود بجهت تفتیش در امور مالیه امور .

اسدالله خان - بنده در چند روز قبل می خواستم که یکساعت وقت مجلس را بگیرم و صرف اینکار بکنم ولی کارهای مملکت اینقدر مهم است که نمیتوان وقت را صرف بعضی کارهایی کرد که هیچ فایده ندارد و او اینست که پانزده روز پیش از این يك هیئتی رفته است در وزارت مالیه و بواسطه فحاشی آقای وکیل الرعایا و ندادن حساب کار باین درجه سخت شد این هیئت انتخاب شد برای اینکه عجلاناً یکقدم در تفتیش گذاشته و یکقدم در تفریبه بگذارند و بوظیفه که دارند عمل نمایند نه اینکه بواسطه فحاشی و تشدد آقای وکیل الرعایا بی نتیجه بماند من شخصاً وجداناً عرض می کنم که از عهدۀ من خارج است باین واسطه بنده و ارباب کبخی را از اینکار استعفا دادیم کسی دیگر را انتخاب نمایند و بعضی صحبتهای ناگوار آقای وکیل الرعایا یاد در حضور ما و غیاب ما کرده بودند باینجهت استعفا دادیم و حالا هر کس بهتر از بنده و ارباب اینکار را انجام میدهند انتخاب شوند در صورتی که چهار مجلس است حاجی وکیل الرعایا این طور خلط مبعث می کنند حساب را وقتی که از يك کسی میخواهند باید حساب را بدهد و خودش پرورد کنار ایشان هنوز حساب را نداده اینطور می کنند اگر حساب دادند و چیزی برخلاف از مفتش مشاهده کردند باید بیایند ایجاد ادو فریاد نمایند پس در اینصورت آن مستوفی دفتر مالیه هم باید هر وقت حساب او را بخواهند و خلاف باشد زده شده صحیح است تکلیف این بدبخت چیست آیا این مشروطیت است آقاییان آزادی است بنده که هیچ نمی بینم این آزادی است در صورتی که مأمورین اروپائی بر ما ابراد می کنند که و کلاه میروند و در کارهایی که وظیفه ایشان نیست مداخله می کنند در صورتی که ما برای تفتیش مالیه رقتیم بآنطوری که مأموریت این هیئت بوده عمل کرده ایم آ وقت آقای حاجی وکیل الرعایا میروند

بای نطق و دو ساعت حرف میزنند در صورتیکه رئیس اجازه میدهند آقا بای نطق ایستاده فریاد می کند برای چه برای اینکه حساب خواستیم که رسیدگی نمائیم و آقای وکیل الرعایا از دادن حساب افعال نمایند وقتی می گوئیم که چرا اینقدر قبض خرید شده چرا مطالبی که اینقدر مهم است در وزارت مالیه نمیآید به مجلس تا ما دچار بعضی اشکالات نشویم در عوض این کارهای مهم سه تومان مشهدی محمد زاندارم میآید برای چه برای اینکه وکیل الرعایا بملت خدمت کرده اند بنده با وجود این موانع تصور نمیکنم احدی بتواند اینکار را انجام بدهد .

رئیس - مجلس وقتی يك هیئتی را مأمور می کنند برای اینست که بروند تفتیش کنند اگر مانع دارند مجلس رفع مانع آنها را خواهد کرد و بنده عرض می کنم آقای میرزا اسدالله خان استعفای خودشان را پس بگیرند .

آقای شیخ ابراهیم زنجالی - عقبه بنده اینست که این دو نفر را از کسان دیگر انتخاب کنیم که طرف اطمینان او هم باشند .

آقای سید ابراهیم مدرسی - بنده عقیده ام اینست که اگر مانع اینست که آقای میرزا اسدالله خان گفت هر کس برود همین موانع را خواهد داشت پس بهتر این است که خود حاجی وکیل الرعایا دو نفر را که میلشان باشد معین کنند .

رئیس - حالاً ما بگوئیم که دو نفر را که آقای حاجی وکیل الرعایا می پسندند جزء کنیم ابدأ همچو مطلبی را مجلس تصویب نمیکند اگر حاجی وکیل الرعایا میگویند در اینموقع اعمال فرضی شده است میتوانند والا امروز نمیتوانند بگویند که آقای وکیل الرعایا هر کس را میخواهد انتخاب کند .

آقای میرزا ابراهیم خان - باید نمایندگان معتمد بدانند که این هیئت فقط برای رسیدگی به حساب حاجی وکیل الرعایا منتخب نشده شعبه اعانه یکی از شعبات مالیه است اگر در شعبه اعانه ناگواری پیش آمده حق ندارند که اینطور اعتراض نمایند و گمان نمیکنم که خود آقای وکیل الرعایا راضی باشند با استعفای آقاییان وکیل الرعایا - خیر .

رئیس - آقای اسدالله خان استعفای خود را پس میگیرند .

اسدالله خان - بلی پس میگیرم .

رئیس - آقای آقامیرزا اسدالله خان استعفای خودشان را پس گرفتند حالاً باید دیده مانع ارباب کبخی و کس است دستور آتی به مجلس - کس اعضاء کمیسیونها ثبت اسناد - شور در امتیاز چرم سازی و صابون سازی **افتخار الواعظین** - دیروز استدعا شده بود در باب پنجنفر علماء که جزو دستور پنجشنبه شود بنده خیلی لازم میدانم در این انتخاب که خیلی انتخاب مهمی است و اسباب سعادت آتی به مجلس خواهد شد عجله نکنند و خیلی از آقاییان را من میشناسم و بعضی را بعضی دیگر میشناسند و در قانون نظامنامه مصرح است که بایاید بحکم قرعه معین شوند و باالاتفاق بنده امیدوارم که اتفاق حاصل شود و خوبست در یکجلسه خصوصی بنشینیم و مذاکره کنیم و تبادل افکار شود و هر کدام را که ما میشناسیم با آقاییان معرفی کنیم بعضیها را آقاییان میشناسند با معرفی کنند بعضی را ما میشناسیم با ایشان معرفی کنیم بلکه باتفاق آراء انتخاب کنیم خیلی لازم

است که در اینباب تبادل افکار شود .
آقای سید حسین اردبیلی - یکماده استقراضی داخلی که رجوع شد بکمیسیون خوبست جزء دستور روز پنجشنبه معین شود .
رئیس - اگر مجلس صلاح میدانند که جزء دستور شود (اکثر تصویب کردند) .

بهبخت - بنده در چند روز قبل اخطار کردم و قرار شد لایحه آقاییان نجف جزء دستور پنجشنبه خوانده شود نظرم بانتخاب نبود فقط بنظریات و مطالب آن دستخط بود که بعد از خواندن مذاکره شود و باید خواندن آن لایحه در مجلس علنی باشد .

رئیس - اگر در این باب چندین روز هم مذاکره کنید مسلماً این يك مسئله معجزی است که از این بیست نفر پنجنفر باید انتخاب کرد و آقای بهبخت و سایرین مقصودشان اینست که در این باب يك تبادل افکاری بشود چون کار مهمی است يك امان نظری حاصل شود که بتوان باتفاق انتخاب کرد و راپورت اوم طبع و توزیع شده است بین نمایندگان

میرزا اسدالله خان - چند ماه است بیش نهادهای به مجلس شده است از آقاییان نمایندگان که ماهیچ نظری در آن نداریم و گویا فراموش شده است و آن روزنامه رسمی مجلس است که نداریم و ملت احساسات افراد نمایندگان را نمیدانند که چیست حالا که کابینه جدید آمده است خوبست اقلار روزنامه رسمی را مستقلاً داشته باشیم که موکدین ما هم بدانند و کلای آنها چه میکنند .

وکیل التجار - بنده می خواستم سؤال کنم که چون کابینه تغییر کرده است سئوالات و استیضاحات ما هم تغییر میکند یا خیر استدعا دارم چنانچه تغییر نمیکند اخطار شود که سئوالات و استیضاحات را جواب بگویند .

رئیس - بلی اخطار می شود بعد از آنی که معرفی شدند البته جواب سئوالات و استیضاحات را خواهند داد وزارتخانه که شخصی نیست و سؤال راجع بشخص نیست ؟

حاجی عز الممالک - بنده تأیید می کنم فرمایش بهبخت را که لایحه آقاییان نجف در مجلس علنی قرائت شود و در روزنامهجات بیع شود .

حسنعلی خان - چند روز است بنده می شنوم در عشق آباد و طرف آستارا و اردبیل وبا آمده است بنده خواستار می شوم که از طرف وزارت داخله اقدامات حدی بشود نه اینکه بگویند اقدام شده است که بگویند نه شب از خواب بیدار شویم و ببینیم دچار این مرض هستیم .

دکتر علی خان - بنده تأکید می کنم از قرار اطلاعی که دارم از طرف بادکوبه هم سرایت کرده است و می خواستم بدانم که ما مجلس حفظ الصحه داریم یاخیر باید جدا جلوگیری شود که از طرف بادکوبه باین طرف خیلی نزدیک است بواسطه اینکه در بادکوبه این مرض هست غرض بنده این است که بهرجهت ما باید مجلس حفظ الصحه داشته باشیم **دکتر امیر خان** - حفظ الصحه هست اقدامات فوری هم شده است بعضی هم رفته اند و بعضی دیگر هم میروند .

وحیدالملک - خوبست چیزی بیکه صحت ندارد اینقدر اشاعه داده نشود از فراریکه سبهدار اعظم فرمودند یکی دو نفر در اردبیل گرفتار شده بودند رفع شده است .

[معاذ الملك نتیجه استخراج کمیسیون داخله را با اینطور قرائت کرد ۰]
 سیددار اعظم - (۳۸) رای - عزالمالك (۲۷)
 رای - لواء الملك (۲۰) رای ۰
 رئیس - دستور مجلس انتخاب کس کمیسیونها استقراض داخلی ثبت اسناد [مجلس قریب بظهور خصوصی شد]

جلسه ۱۱۷

صورت مشروح روز پنجشنبه هفتم شهر رجب ۱۳۲۸

مجلس سه ساعت قبل از ظهر در تحت ریاست آقای ذکاء الملك تشکیل شده
 صورت مجلس روز ۳ شنبه را آقای معاضد - الملك قرائت نمودند
 رئیس - در باب صورت مجلس مذاکره هست ؟

هشترودی - آن روز ظاهر آ در باب روزنامه رسمی صحبت شد که جزء دستور شود آنهم باید زودتر بگذرد

رئیس - در جزء دستور امروز قرار داده نشده است ولی در صورتیکه اکثریت باشد جزء دستور شنبه خواهد شد ۰

حاجی عزالمالك - جلسه قبل که در تحت ریاست حضرتعالی تشکیل شد قرار شد لایحه آقایان نجف در خصوص بیست نفر در جزء دستور امروز گذاشته شود و دیروز آقای نایب رئیس در دستور امروز نیاورده است ۰

معاذ الملك - اگر بنا بشود هر کس اظهاری می کند در دستور مجلس بنویسیم اینصورت مشروحه خواهد شد چیزیکه تصدیق نشده و مصدق نیست در صورت مجلس نوشته نمیشود (گفتند صحیح است)

(راپورت شعبه پنجم را آقای افتخار الواعظین قرائت نمود مشعر بر اینکه شعبه در تحت ریاست آقای متین السلطنه نایب رئیس منعقد شده آقای شیانی با کثرت (۹) رای بهضویت کمیسیون عرایض و آقای آقا سید حسین اردبیلی با کثرت (۶) رای بهضویت مبتکرات منتخب گردیده)

اسدالله میرزا - یکی از بالاترین صفاتی که برای ترقی هیئت اجتهادیه لازم است فدردانی و حق شناسی است در مقابل خدماتی که هر یک از افراد هیئت اجتماعیه میکنند اینکه بنده اجازه خواستم از برای اظهار قدرشناسی مجلس نمایندگان است در مقابل خدمات دونفر اولاد رشید این مملکت که خدمات آنها در نظر تمام افراد این مملکت و چنانچه تمام آقایان میدانند متجاوز از یکسال است که دولت جدید تشکیل شده است در این مدت تمام اولیای امور از و کلا و وزراء و خیر خواهان مملکت هر یک بقدر قوه جد و جهد کرده اند در اینکه مفاسد و معایبی که از اثر انقلابات اخیر و سوء رفتار سابقین ما در مملکت شده بود رفع کنند و تاحدی بحدالله موفق شدند اگر چه بدبختانه باید بگوئیم هنوز با اصلاحات اساسی موفق نشدیم ولی آنهم شاید بواسطه اشکالات و مواعی بوده است که هر روز

بمقامت کوه جلوی اولیای امور را گرفته بود و در این مدت در حقیقت یک خدمتی که شایان همه قسم تشکر و تمجید است و واقعا صفحه تاریخ ما را در نظر میرد خشانده همان بوده است که این دوسر دار بزرگ و دو اولاد رشید ایران که آقای سردار بهادر و پیرم خان کرده اند همه خوب میدانیم که یک وقتی بود که خطرات ما را از شمال بعدی تهدید میکرد که منتظر همه جور وقایع ناگوار بودیم زنجان منشوش صفحات آذربایجان و سرحد آنجا منشوش از خارج و داخل همه انتظار داشتند که اشرار ایلات طغیان کنند و ما را دچار صدمات علاج ناپذیری بنمایند در همان ساعت که باین دو سردار اظهار شد که این خدمت از شما ساخته است با کمال رشادت و جلالت حرکت کردند و دیدیم آنچه را که کردند و خوب در نظر داریم که در زنجان چه اقدامات نمودند و اشرار صفحات آذربایجان را قلع و قمع نموده بطوری خدمت کردند که تا بحال در ایران نظیر آن دیده نشده و بحدالله سلامتی و خوشی و با فتح و فیروزی مراجعت کرده اند خوشوقتیم از اینکه امروز این دو سردار را در این مجلس می بینیم و گمان میکنم آقایان نمایندگان محترم با بنده همراه باشند در اینکه بتوسط این پیشنهاد مجلس شورای ملی تشکیل خود را از این دو سردار اظهار نماید و همراهی خودشان را با رای قیام و قعود اظهار نمایند (در این مدت پیشنهاد ذیل را قرائت نمود)
 مجلس شورای ملی در مقابل خدماتیکه دوسر دار دلیر و اولاد رشید ایران آقای سردار بهادر و آقای پیرم خان در تأمین شمال و تنبیه اشرار آن صناعات انجام داده اند تشکرات خود را اظهار میدارند (اسدالله میرزا)

رئیس - در صورتیکه مجلس شورای ملی با این پیشنهاد شاهزاده اسدالله میرزا موافقت داشته باشد رای میگیریم (گفتند صحیح است)

رئیس - هر کس این پیشنهاد را تصویب میکند قیام نماید (بالاتفاق قیام نمودند)

میرزا مرتضی قلیخان - خاطر محترم آقایان مسبوق است که این مملکت دچار همه قسم خطرات است و با ضعف و ناتوانی که این مملکت دچار بوده دچار این همه صدمات و اطاعت در این بحرانیهای بیابایی شده است بطوریکه دیگر این مملکت طاقت ندارد و تمام نمایندگان خیلی خوشوقت شدند از آن ساعتی که شخص رئیس الوزرائی مثل آقای مستوفی - الممالك بمجلس معرفی شدند و فرار گذاشتند در ظرف ۳۴ ساعت الی ۳۶ ساعت کابینه خودشان را بیاورند بمجلس معرفی کنند و الا آن ۲ ساعت گذشته است نمیدانیم در چه کار هستند کابینه را معین کرده اند یا نکرده اند اگر کرده اند چرا بمجلس معرفی نمی کنند و اگر معین نکرده اند لابد برای مانعی بوده باید آن مانع را دانست و گمان میکنم مداخله هیچ کاری نباید بشویم تا کابینه صحیح شده مرتباً در مجلس معرفی شده بعد از اینکه از کابینه خاطر ما آسوده شد آنوقت شروع کنیم بمذاکره امتیاز کارخانه چرم سازی و قانون ثبت اسناد والا هیچ نمیدانم که کابینه مامعین نباشد و ما اینجا ساکت نشسته مشغول اینهمه مطالب باشیم ۰

میرزا داودخان - عرایض بنده را آقای میرزا مرتضی قلیخان فرمودند بنده بنده این است که هیئتی را بمجلس انتخاب کند بروند خدمت آقای نایب السلطنه با کمال جدیت و عجله بخواهند تشکیل کابینه را دیگر آنکه بعضی اخبارات و شایعات در خارج هست که باید از طرف دولت جلوگیری شود و تأخیر در تشکیل کابینه هم به هیچ وجه صحیح نیست ۰

رئیس - از قراریکه خبر رسید آقای رئیس الوزراء حالا تشریف می آورند مجلس عقیده ام این است که تأمل کنیم تا تشریف بیاورند به بینیم کابینه را تشکیل داده یا خیر ؟

هشترودی - مقداری از عرایض بنده همان فرمایشات آقا میرزا مرتضی قلیخان بوده که فرمودند بنده عقیده ام این است که داخل هیچ مطلبی نداریم بجهت اینکه امروز این مملکت محتاج است بوجود کابینه و احتیاجش هم فوری است و بعضی اخبارات هم شنیده ام از آذربایجان و کرمانشاهان و همدان و گویا بهیئت رئیس هم رسیده است و اینکه اطلاع نمیدهند خودشان میدانند لکن با اعتقاد بنده باید بعرض و کلابر سازند و این مملکت ما دیگر تاب یکساعت و دو ساعت بحران را ندارد آن خبرها نیکه از آذربایجان میرسد بنده در اینجا عرض میکنم که اگر هیئت رئیس اطلاع دارند بنمایند گان هم اطلاع بدهند همچنین هر چیزی که از همدان و کرمانشاه میرسد باید نمایندگان مطلع باشند و تا دواثر درست و مرتب نشده بنده اعتقاد ندارم باین مجلس امروز که بنشینند مگر اینکه کابینه وزرا تشکیل شود و شروع بکار نماید از این گذشته در هر جا علیه میگذازند خبر میرسد خودسر و بخبال خود رفتار میکنند یعنی مشغول جلب مداخل شخصی است و اینها بدر کارهای عمومی نمیخورد اینها تمام برای نداشته کابینه است بجهت اینکه فرض بفرمائید هزار نفر بهادران و فرزندان رشید ایران رفتند و غائله هائی برپا شده بود رفع کردند و آتش فتنه را نشانیدند از آنجا که گذشتند باز آن آتش شعله ور خواهد شد چنانچه در اردبیل این روزها میگویند یعنی خبر میرسد که فلان کس از مراده افتاده و مرد و بعضیها هم خیال سرکشی دارند همچو شنیدم دیگر نمیدانم در هر صورت اعتقاد این است که زحمات بهادری های رشید را بهتر ندیم و تمجیل در تشکیل کابینه نمائیم بلکه این مملکت را از این خطرات نجات بدهیم والا باین ترتیب بنده نمیتوانم بنشینم و قانون بخوانم باید یک فکری از برای مملکت کرده

رئیس - در باب آذربایجان خبریکه بما نرسیده است ۰

هشترودی - بما نرسیده بتلگراف خانه که رسیده است از آنجا بخواهید

تقی زاده - بنده عرضی علاوه بر اینکه گفته شد ندارم لکن اینکه فرمودید رئیس الوزرا بیاید اینجا و کابینه تشکیل شود صحیح نیست بجهت اینکه تشکیل کابینه باید بمیل و انتخاب رئیس الوزراء باشد مجلس نباید مداخله در اینکار کند و همچنین اینکه گفته شد یک هیئتی برود حضور آقای

نائب السلطنه بنده صبح میدانم برای این که کاربکه باو بود انجام داد ولی عقیده ام این است که همان هیئتی که سابق برای بحران کابینه معین شدند بروند پیش خود آقای رئیس الوزرا و بخواهند که زودتر کابینه را تشکیل بدهند.

رئیس - بنده عرض نکردم آقای رئیس الوزرا بیایند بمجلس و کابینه تشکیل بدهند عرض کردم تامل کنید بیایند به بینیم. کابینه را تشکیل دادند یا نه.

دکتر علیخان - بنده عقیده ام برخلاف آنچه می است که گفته شد بجهت اینکه رئیس الوزرا معین و بمجلس معرفی شده است و ما نباید بیصبری کنیم یا در تشکیل کابینه تعجیل نمائیم باید صبر کنیم که رئیس الوزرای ما کابینه جدید را مطابق میل و مسلك خود انتخاب نموده بمجلس معرفی نماید و البته بوظیفه خود رفتار خواهند کرد و این که تا بحال تاخیر شده است شاید بواسطه مواعینی بوده است که در کار داشتند.

ابوالقاسم میرزا - چون گفتگو از کرمانشاه و همدان شد لازم است عرض کنم که در کرمانشاه اتفاق تازه نیافتاده است بلکه میخواهم عرض کنم ایام بهتر از سابق است و در همدان فقط يك اتفاق جزئی واقع شده است که بنده و آقای حاجی وکیل - الرعايا را خواستند در تلگرافخانه و جزئی مذاکره کردیم بازم میرویم و کار را تمام مینمائیم.

حاجی وکیل الرعايا - در باب همدان که فرمودند چندان اهمیت ندارد و آن این است که چند نفری آنجا هستند که میخواهند مالیات دولت را ندهند و آنچه که بنده اطلاع دارم اگر اجازه فرمائید عرض کنم (گفته شد آقای دبیر الملک تشریف دارند اگر لازم است اظهار مینمایند)

ابوالقاسم میرزا - بنده اختصار نظامنامه دارم همانطور که دیروز عرض کردم رئیس باید اول موضوع مذاکرات را معین کند آنوقت اجازه بدهد و مذاکره شود والا الان اینجا می بینیم يك کلمه کرمانشاه گفته میشود آنوقت يك باب از کرمانشاه صحبت میشود باز يك همدان گفته شده آنوقت يك باب هم از همدان مذاکره می شود در صورتیکه هیچکدام جزء دستور نیست خوب است بیش از این مذاکرات متفرقه ننموده اجازه بفرمائید داخل دستور امروز شویم.

رئیس - آقای دبیر الملک اینجا تشریف دارند در باب همدان اگر لازم می دانید تفصیل را بفرمائید (گفته شد بفرمائید)

دبیر الملک - مسئله همدان آن قدرها قابل اهمیت و جالب نظر نیست فقط مسئله دباغهاست از برای تخفیف نمك که مفداری بآنها تخفیف داده شود چنانچه اگر نظر آقایان باشد در موقعیکه قانون روده از اینجا می گذشت دولت از برای اشخاصی که زه تاب هستند تخفیف داده شد وزارت معارف هم برای اینکه بکار آن صنف شکستی وارد نشود چهل من تخفیف گذاشتند آنها هم مورد را مفتنم دانسته اظهار کرده اند که این اندازه کم و بعضی ها هم

با آنها همراهی کرده اند و چنانچه گفته شد عصر می رویم تلگرافخانه آقای حاجی وکیل الرعايا تشریف می آورند و همین امروز ختم می شود و البته باید يك تخفیفی داده شود که این بیچاره صنعت گرها بتوانند کار بکنند.

کاشف - مسئله که طرح شده بود تمام نشده بعضی مذاکرات دیگر در اینجا آمد در صورتیکه ما آن اخباری را که در اینجا بازمآخذ و محل صحیحی بمانیرسد باید تصدیق و تأیید کنیم هر چیزیکه در خارج شنیده شود هنوز معلوم نشده ما نباید تصدیق کنیم و مفداری وقت مجلس را بواسطه مذاکره آن تلف نمائیم و گمان می کنم همانطور که فرمودند آقای رئیس الوزرا تشریف می آورند ما دیگر تکلیفی نداریم مگر اینکه داخل دستور شویم.

رئیس - شریع می کنیم با انتخاب کسراعضاء کمیسیونها - اول بکنفر برای کمیسیون خارجه بجای بنده باید انتخاب شود.

مهززالملك - اسامی اعضاء کمیسیون خارجه خوانده میشود - آقای نواب شاهزاده اسدالله میرزا - آقای وحیدالملک - آقای مؤتمن الملک - آقای تقی زاده - آقای ذکاء الملک استعفا دادند

(اوراق رأی توزیع و اخذ شده و آقایان فهمیم الملک - حسنعلیخان - آقامیرزا احمد بقرعه برای استخراج آراء معین گردیده از قرار ذیل استخراج نمودند)

مهززالملك ۱۸ رأی - مستشار الدوله (۱۳) رأی - حسنعلی خان (۱۱) رأی سردار اسعد (۱۰) رأی - متین السلطنه (۷) رأی - فهمیم الملک (۲) رأی - شیبانی - حیدر میرزا - صدیق حضرت - معتمد التجار هر کدام يك رأی ورقه سفید (۱)

معاذالملک - عمده اوراق (۶۶) آقای مهززالملك با (۱۸) رأی انتخاب شدند.

رئیس - از برای کمیسیون فوائد عامه هم بکنفر لازم است بجای آقای آقامیرزا محمدصادق طباطبائی که يك چندی است مرخصی گرفته اند انتخاب شود.

مهززالملك - اسامی فوائد عامه را قرائت - حاجی میرزا رضاخان - حسنعلی خان - حاجی میرزا آقا - دکتر اسمعیل خان - منتصر السلطان - میرزا داودخان - آقامیرزا محمد صادق - اسدالله میرزا - آقامیرزا احمد

ناصرالاسلام - نظرم هست یریروز که کسراعضاء کمیسیون داخله انتخاب میشد خواستیم عرض آقای حاجی فاتح الملک را انتخاب کنیم گفته شد ایشان استعفا که نداده اند مرخصی خواسته اند و هر کس که مرخصی گرفته است نباید بجای او انتخاب کرد آقای آقا میرزا محمد صادق مرخصی گرفته است چه جهت دارد که بجای او انتخاب شود از عضویت کمیسیون فوائد عامه استعفا که نکرده است.

رئیس - بواسطه اینکه اعضاء کمیسیون فوائد عامه کم بوده و اغلب غائب میشدند که کار کمیسیون پیشرفت نمیکند حالا اگر عقیده اعضاء کمیسیون این

است که نبودن آقامیرزا محمد صادق اسباب تعطل کمیسیون نمیشود انتخاب نمی کنیم
افتخار الواعظین - در نظامنامه داخلی می نویسد عمده اعضاء کمیسیونها از شش الی دوازده خواهد بود حالا باید اگر کمیسیون فوائد عامه اعضایش از شش نفر کمتر است باید بکنفر بجای آقا میرزا محمدصادق انتخاب کرد و اگر کمترینست لازم نیست انتخاب شود.

حاج میرزا آقا - عمده اعضاء کمیسیون فوائد عامه ۹ نفر است بکنفر آن که آقا میرزا محمد صادق باشند مرخصی گرفته اند باقی میماند هشت نفر و در هر جلسه چهار نفر بیشتر حاضر نمی شود باین واسطه چون اکثریت نیست اغلب از کارهای این کمیسیون مانده است بعقیده بنده عرض آقای آقا میرزا محمد صادق را چون اجازه گرفته اند نباید انتخاب کرد ولی باید بر عمده اعضاء کمیسیون افز. بجهت اینکه چنانچه عرض کردم در اغلب جلسات کمیسیون بیش از سه چهار نفر حاضر نمیشوند و اگر عمده زیاد شود بیشتر حاضر میشوند و اکثریت حاصل شده از مذاکرات نتیجه خواهند گرفت.

میرزا مرتضی قلی خان - بنده عرض میکنم اسامی این باید معین شود که اشخاصی که مرخصی میکنند عرض آنها باید انتخاب شود که بمنزله عضو مستعفی خواهند بود یا نباید انتخاب شود این مسئله که محرز شد تکلیف اینکار معین خواهد شد والا اینکه بفرمائید بر عمده آن افزوده شود اکثریت حاصل خواهد شد این اشتباه است بجهت اینکه وقتی عمده اعضاء نه نفر باشد همین که پنج نفر حاضر شدند اکثریت است ولی وقتی که عمده نه نفر شد آنوقت باید شش نفر حاضر شوند تا اکثریت باشد و هیچ فرقی ندارد که نه نفر باشد یا ده نفر.

رئیس - این مسئله معین است که غائبین با اجازه مثل مستعفی نخواهند بود ولی در اینکه آقای حاجی میرزا آقا تقاضا کردند که بکنفر بر عمده اعضاء کمیسیون افزوده شود رأی میگیریم کسانی که تصویب میکنند بکنفر بر عمده اعضاء کمیسیون فوائد عامه افزوده شود قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)

رئیس - با اکثریت تصویب شد حالا بکنفر را انتخاب میکنیم.

(ورقه رأی توزیع و اخذ شده آقای حاج میرزا رضا خان برای استخراج آقایان متین السلطنه - محمد هاشم - حیدر میرزا را بقرعه معین نموده بطوری که ذیلا نوشته میشود استخراج نمودند) آقا میرزا ابراهیم خان (۱۴) رأی - آقا سید جلیل (۹) رأی - آقا شیخ رضا (۸) رأی - حاجی وکیل الرعايا (۷) رأی - حیدر میرزا (۵) رأی - حاجی ابراهیم مدرسی (۴) رأی - حاجی عز الممالک (۳) رأی - کاشف - دمخدا - معتمد التجار وکیل التجار ناصرالاسلام هر کدام يك رأی

معاذالملک - آقای آقا میرزا ابراهیم خان با (۱۴) رأی انتخاب شدند.

ارباب کبخسرو - در مسئله آقای رئیس الوزرا فرمودید تشریف می آورند حالا تشریف آورده اند خوب است مقرر فرمائید زودتر تشریف بیاورند
رئیس - در آن اطاق مشغول کار هستند ولی همان طوری که اظهار شد گمان میکنم بهتر

این باشد که يك هيئتی حضور آقای نایب السلطنه مشرف شوند و جد کنند در تشکیل کابینه

حاجی عز الممالک - همانطوریکه آقای تقي زاده فرمودند گویا آقای نایب السلطنه وظیفه خود را ادا کرده و رئیس الوزرا را بمجلس فرستاده اند - حالا اگر رئیس الوزرا موافقی در کار دارند باید تشریف بیاورند در مجلس علنی یا خصوصی (گفتند ما جلسه خصوصی نداریم خصوصی یعنی چه)

عز الممالک - بسیار خوب تشریف بیاورند در مجلس علنی موافق خودشان را بگویند که مجلس رفع نماید.

ارباب کیخسرو - همانطور که گفته شد خوب است رئیس الوزرا تشریف بیاورند اگر کابینه را تشکیل کرده اند که معرفی نمایند و اگر تشکیل نداده اند موافقی دارند موافق خودشان را بگویند که بیش از این این مملکت طاقت عدم وزیران ندارد.

هشترودی - آقای سردار اسد آنروز فرمودند دو ساعت هم مضر است برای این مملکت که بی وزیر باشد حالا متجاوز از هفتاد ساعت است طول کشیده است و کابینه تشکیل نشده.

حسینعلیخان - از فرمایش آقای رئیس معلوم می شود که رئیس الوزرا در استعفای خودشان باقی هستند و در هر صورت فرستادن يك هيئتی را خدمت آقای نایب السلطنه بنده لازم میدانم و گمان می کنم آنطوریکه آقای رئیس الوزرا میل دارند بطور آزادی و بانتخاب خودشان وزرائی که با ایشان هم مسلک باشند انتخاب نمایند گویا بعضی ها عقیده اند که نمی گذارند ایشان بمیل خودشان کابینه تشکیل نمایند بنده عقیده ام این است که از طرف مجلس اطمینان داده شود که هر کس را که خودشان میل دارند و با خودشان هم مسلک میدانند انتخاب کرده بمجلس معرفی نمایند.

رئیس - آقای رئیس الوزرا استعفاء ندادند یعنی ما اطلاع نداریم و اگر هم داده اند رسمی نبوده و بمجلس تشریف نمی آورند بنده گمان می کنم مذاکره در اینخصوص لازم نباشد خودشان هستند می گوئیم تشریف بیاورند اگر موافقی دارند بگویند.

لوبوری - آمدن آقای رئیس الوزرا را بنده در مجلس لازم میدانم بجهت اینکه همان روزی که معرفی شدند گفته شد باید يك کابینه موافق مسلک خودشان تشکیل کنند حالا فقط لازم میدانم از آقای رئیس الوزرا سؤال کنیم که جداً مشغول تشکیل کابینه هستند یا خیر و الا در تشکیل کابینه احدی حتی آقای نایب السلطنه هم حق مداخله ندارد

رئیس - مذاکرات کافی است به آقای رئیس الوزرا اطلاع میدهم تشریف بیاورند.

میرزا ابراهیم خان - آقای لسان الحکماء پیشنهادی کرده اند قرائت میشود (قرائت نمودند) چون عده کمسیون نظام پنج نفر است این بنده تقاضا می کنم يك نفر بر عده اعضاء کمسیون نظام افزوده شود.

رئیس - همینطور که پیشنهاد شده است عده کمسیون نظام پنج نفر است و کم است بجهت اینکه همان

محظوراتی که کمسیون فوائد عامه داشت اینکمسیون هم دارد حالا رای می گیریم کسانی که این پیشنهاد را تصویب می کنند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)

(اسامی اعضاء کمسیون نظام را آقای میرزا ابراهیم خان قرائت نمود - آقای حاج فاتح الملک غائب - لسان الحکماء - دکتر امیرخان - معز الملک حاجی محمد کریمخان - آدینه محمد خان - و رفقه رای توزیع آقایان کزازی - حاجی شبخلمی - آقا میرزا احمد بقعه برای استخراج آراء معین و بترتیب ذیل استخراج آراء شد سردار اسد (۳۷) رای - لواء الدوله (۱۷) رای - سپه دار اعظم و میرزا محمد نجات هر کدام دورای - آفایشیخ رضا و محمد هاشم میرزا هر کدام يك رای .

معاضد الملک - عده اوراق (۶۰) آقای سردار اسد با اکثریت (۳۷) رای انتخاب شدند.

ارباب کیخسرو - چون بنده از کمسیون مالیه استعفا داده ام استعفا میکنم بکنفر هم بجای بنده انتخاب شود.

میرزا اسدالله خان - چون بنده در این کمسیون هستم استعفا میکنم همانطوریکه استعفای خودم را پس گرفتم ایشان هم استعفای خودشان را پس بگیرند برای اینکه وقت مجلس برای انتخاب بکنفر تضییع نشود.

ارباب کیخسرو - بنده می دانید از خدمت گریزان نیستم ولی نمی توانم برسم بجهت اینکه در کمسیون قوانین مالیه عضویت دارم بملاوه کار اداره هم هست باین جهت نمی توانم برسم.

میرزا مرتضی قلیخان - چون این اعضاء قبول کردند و می دانستند که عضو کمسیون قوانین مالیه و اداره هستند حالا که استعفا می دهند اگر در این باب هذر صحیحی دارند بگویند که سایرین مسبوق شوند تا عذر خودشان را نگویند استعفا می کنم از مجلس که استعفای ایشان را قبول نکنند.

مقیم السلطنه - يك طرحی بنده در تکلیف کمسیونها نوشته ام بکمسیون مبتکرات رفته که عنقریب به مجلس می آید و تا آن طرح از مجلس نگذشته گمان میکنم نباید استعفای کسی را قبول کرد اگر بنا شود کار علت استعفا باشد همه کار دارند خود بنده در کمسیون فوق العاده و در کمسیون دائمی و کمسیون تفتیش عضویت دارم و اگر بنا شود آقای ارباب کیخسرو استعفا بدهند بنده هم استعفای هم عرض مرا هم انتخاب کنید.

ارباب کیخسرو - اینکه فرمودند علت استعفا را اظهار بدارم در نظامنامه همچو چیزی نیست که هر کس استعفا می دهد باید علت استعفا را اظهار بدارد بنده آن روزی که انتخاب شده ام فقط در ۳ روز یعنی تا آمدن رایورت حاضر شدم دیگر نتوانستم از این جهت بود که استعفا دادم.

رئیس - دیگر مذاکره در اینخصوص لازم نیست ممکن است از آقای ارباب کیخسرو استعفا کنیم که انتخاب بکنفر را موکول بجلسه آتیه نمایند که در آن جلسه اگر لازم باشد انتخاب نمایند (شروع بشود اول بقیه قانون ثبت اسناد شده ماده نهم پیشنهاد وزیر هشتم رایورت کمسیون قرائت گردید پس

از قدری مذاکره معاضد الملک پیشنهاد ذیل را نموده با اکثریت تصویب گردید .

این بنده پیشنهاد میکنم شور در لایحه ثبت اسناد بماند تا کابینه وزراء معین شده با حضور وزیر عدلیه در مجلس مطرح شود.

رئیس - قانون استقراض داخلی است که در تمام موافقش رای گرفته شده قبل از اینکه در کلبه آن رای آخری گرفته شود چند فقره پیشنهادی درخصوص شرکت اتباع خارجه از سهام این استقراض شده رجوع بکمسیون گردید حال کمسیون يك ماده الحاقیه را تصویب کرده که بقانون استقراض ضمیمه شود خواننده می شود اگر مجلس تصویب نموده در کلیات آنهم رای آخری امروز گرفته شود

[آقا میرزا ابراهیم خان رایورت کمسیون استقراض داخلی را قرائت نمود که آن کمسیون و کمسیون خارجه هم تصویب کرده بودند ماده ذیل بقانون استقراض داخلی الحاق شود] صاحبان سهام بهیچ عنوان دخل و تصرف در محل واسطه تادیه قرض نخواهند داشت [در این خصوص مذاکرات بسیار شده بالاخره آقای آقا سید حسین اردبیلی بطوری که ذیلا مندرج شده پیشنهادی نمود .

این بنده پیشنهاد می کنم ماده آخری قانون استقراض داخلی اینطور نوشته شود خریداران سهام فقط از تبقه داخله خواهند بود .

مجلس با اکثریت تصویب نمود که ثانیاً رایورت مزبور بکمسیون استقراض داخلی معاودت داده شود تا پس از نظریات ثانوی بمجلس پیشنهاد شود در این وقت پیشنهادی از طرف آقای اسدالله میرزا بقرار ذیل قرائت شد .

این بنده پیشنهاد می کنم که همان شش نفر یا شش نفریکه معین شود خدمت آقای نایب السلطنه و خدمت آقای رئیس الوزرا در تشکیل کابینه تاکید نمایند .

اسدالله میرزا - این پیشنهاد را بنده کرده ام و بعقیده بنده چون تشکیل کابینه خیلی طول کشیده است و لازم است از طرف مجلس تاکید بشود برای اینکه بر ساعتیکه در تشکیل کابینه تاخیر می شود دچار يك فشاری خواهیم شد و اینکه اینجا گفته شد که ما با نایب السلطنه طرف نیستیم بجهت اینکه آقای نایب السلطنه رئیس الوزرا را بمجلس معرفی کرده اند صحیح است بنده تصور می کنم که در حال طرفیم با آقای نایب السلطنه و آقای نایب السلطنه وظیفه خود را انجام داده و رئیس الوزرا را بمجلس معرفی کرده اند این هیئت هم برای این می رود که زودتر تشکیل کابینه شود و اگر محظوری دارند معلوم شود .

حاج عز الممالک - بنده عرض خودم را تجدید شخصاً این رای را نمیدهم که دوباره بکهیئتی انتخاب شوند بروند خدمت آقای نایب السلطنه بلکه علناً میگویم باید خود رئیس الوزرا بیایند چنانچه محظوراتی دارند استعفا بدهند یا آنکه کابینه خودشان را زودتر تشکیل داده معرفی نمایند .

ارباب کیخسرو - اینکه میفرمایند رئیس الوزرا بیایند استعفاء بدهند اینجا جای استعفاء نیست باید آقای رئیس الوزرا تشریف بیاورند و اگر

موافق دارند اظهار نمایند و حالاً که تشریف آوردند چرا بمجلس نیامدند .

رئیس - بتمام داده ایم که تشریف بیاورند نمیدانم چرا نیامدند .

افتخار الواعظین - بنده بالصراحه عرض

میکنم که مجلس شورای ملی بقدر خردلی حق ندارد در امورات کابینه مداخله نماید آقای رئیس الوزراء معین شده اند وظیفه خودشان است که بمیل خودشان هر کس را قابل میدانستند و با مسلك ایشان موافقت دارد انتخاب نموده کابینه را بمجلس معرفی نمایند و بنده ابدأ تصویب نمیکنم که یکجکیتی از طرف مجلس برود خدمت آقای نایب السلطنه و بگویند که کابینه چرا تشکیل نشده است و چرا وزراء معرفی نمیشوند و اگر هم آقای رئیس الوزراء چنانچه گفته بود موافق دارند وظیفه مجلس این است که ایشان را بخواهد که موافقت بکنند و مجلس شورای ملی رفع ان موافقت بکند وظیفه مجلس را فقط این عرایض را که عرض کردم میدانم و از طرف خود عرض میکنم که این مملکت طاقت ندارد با این ترتیبات که یکجکته میکنند و کابینه وررا نداریم خوب است رئیس الوزراء ما هر چه رود کابینه را تشکیل و معرفی نمایند .

رئیس - رای میکنیم در اینکجهیستی که معین شده بودند بروید و نالید لکنده هر چه رود کابینه تشکیل شود هر کس باین پیشنهاد آقای اسد الله میرزا موافقت دارد بمجلس (با تشریح تصویب شد) (اسامی هیئت را آقای میرزا ابراهیم خان از قرار ذیل فرانس نمودند) :

آقای مؤمن الملک - آقای اسد الله میرزا - آقای ذکاء الملک - آقای نواب آقای ویری - آقای شیخ ابراهیم رئیس - دستور آئینه مذاکره در خصوص صبر روزنامه رسمی مجلس مذاکره در خصوص چرم سازی و صابو سازی فرانت لایحه آقایان عماد نجب اسرف در خصوص انتخاب عمده .

ارباب کیخسرو - بنده عرض میکنم يك قانونی در خصوص ترتیب کمیسیونها در هشت ماه قبل پیشنهاد کرده ام و بکمیسیون رفته و بر کشته است و در این مدت جز دستور گذاشته نشده خوب است جزء دستور جلسه آئینه منظور شود .

وحید الملک - دو فقره لایحه از طرف وزیر علوم راجع بوزارت معارف خیلی لازم است جزء دستور شود .

کاشف - حالا نمیشود در جلسه آئینه رای بگیرند اگر مجلس تصویب نمود جزء دستور شود

دکتر علیخان بعضی تلگرافات هم هست اگر صلاح است خوانده شود

رئیس - در جلسه آئینه خوانده میشود

فوبری - در خصوص تلگرافات بنده عرض دارم در باب فرش جوهری که در مجلس مذاکره شد و قرار شد يك مجلسی از تجار مرکز و اشخاصیکه با اطلاعند تشکیل شد قراری در آن خصوص بدهند الان تلگرافی رسیده است که فرشهای جوهری را در گمرک نگاه داشته اند نمیگذارند از سرحد بگذرد در صورتیکه هم چه قراری داده نشده عقیده بنده این است که از طرف مجلس اعلان شود که هنوز

قراری در این باب داده نشده و این قذف برداشته شود .

(مجلس مقارن هروب ختم گردید)

جلسه ۱۱۸

صورت مشروح روز شنبه نهم شهر رجب

المرجب ۱۳۲۸

مجلس سه ساعت و ربع قبل از ظهر در تحت ریاست آقای ذکاء الملک تشکیل شد

رئیس - تقاضا میکنم عرایض بنده را در حال قیام اصناف فرمایند (عموم حضار قیام نمودند)

رئیس - سانجه ناکواریکه دیشب اتفاق افتاده تمام مملکت ایران تمام ملت اسلام را سوگوار و عزادار کرده است در حقیقت بدبختیهای متواتره که دچار این مملکت شده این دیگر فوق تمام آنها است مجلس شورای ملی که نماینده قاطبه این ملت است البته اولی باین است که از جانب تمام این ملت اظهار عزاداری و سوگواری خودش را نماید بنابر این تکلیف مجلس شورای ملی [آقایان از مجلس شورای ملی بهال عزاداری و سکوت خارج شدند .

[در این موقع مجلس بمناسبت فوت سید عبدالله مجتهد بهبهانی بهال حزن و سوگواری ختم شد .]

جلسه ۱۱۹

صورت مشروح روز سه شنبه

۱۲ شهر رجب المرجب ۱۳۲۸

قبل از تشکیل مجلس از طرف هیئت رئیسه اخطار شد که قبلاً جلسه خصوصی منعقد خواهد شد **آقا شیخ علی** - ابدأ نباید جلسه خصوصی بشود باید مجلس علناً تشکیل شده و مذاکرات علنی باشد .

لسان الحکماء - مطابق قانون اساسی رئیس حق دارد هر موقعی را که لازم می آید بمجلس خصوصی تشکیل بدهد .

آقا شیخ علی - ابدأ لازم نیست جلسه خصوصی تشکیل شود مطابق نظامنامه داخلی رفتار نمی شود قانون اساسی نقض می شود حجة الاسلام ما را می کشند ابدأ ملاحظه دیانت و نمی شود و اقدام در دستگیری قاتل او نمی نمایند بنده عرض میکنم تا قاتل دستگیر نشده مجلس نباید بهیچوجه داخل مذاکره بشود (خواستند از مجلس خارج شوند آقای حاجی آقا ایشان را مراجعت دادند - شاهزاده اسد الله میرزا تشریف آورده اظهار کردند لازم می دانید ده دقیقه جلسه خصوصی منعقد شود یا خیر ؟ گفتند اگر لازم است بعد از مجلس علنی بشود در این موقع آقای ذکاء الملک تشریف آورده دو ساعت و یک ربع قبل از ظهر مجلس در تحت ریاست ایشان تشکیل شد .]

(مماضد الملک صورت مجلس روز پنج شنبه ۷ و شنبه ۹ را قرائت نمود .)

رئیس - در باب صورت مجلس ملاحظه هست؟ (اظهاری نشده رئیس صورت را امضاء نمود)

آقای امیر حسین اردبیلی - اخطار قانون اساسی دارم [اصل ۳۴ قانون اساسی را قرائت نمود] رئیس مجلس میتواند بر حسب لزوم شخصاً یا

بخواهد ده نفر از اجزاء مجلس یا وزیرى اجلاس مجرمانه بدون حضور روزنامه نویس و تماشاچی یا انجمن مجرمانه مرکب از عده منتخبین از اعضای مجلس تشکیل بدهد که سایر اعضای مجلس حق حضور نداشته باشند لیکن نتیجه مذاکرات انجمن مجرمانه وقتی مجری تواند شد که در مجلس مجرمانه با حضور سه ربع از منتخبین مطرح مذاکره شده با کثرت آراء قبول شود اگر مطالب و مذاکرات انجمن مجرمانه قبول نشود در مجلس عنوان نخواهد شد و سکوت هغه خواهد ماند) مقصود از خواندن این اصل از قانون اساسی این است که بعضی از آقایان محترم از فرط تأثری که دارند با کمال حرارت مانع از تشکیل جلسه خصوصی میشوند و اظهاراتی مینمایند که خیلی جالب تآثر است در صورتیکه بهوجب این اصل از قانون اساسی رئیس مجلس حق دارد هر موقعی لازم بداند جلسه خصوصی تشکیل بدهد و امروز هم شاید يك مسئله مهمی بوده است که در واقع صحیح بوده است همان طوری که رئیس مجلس صلاح دانستند در مجلس مجرمانه مذاکره شود این نکته راهه ماها باید بدانیم که در يك اتفاقی که افتاده است همه ماها بقدری متأثر شده ایم که فوق آن متصور نیست و البته وظیفه اسلامیت و دیانت و ملت ما این است که متأثر شده باشیم اما هر يك از ماها نباید از حدود معینه خود و از حیثیت اخلاقی تجاوز کرده باشیم و برای اینکه به مردم نشان بدهیم که حرارت ما فوق حرارت سایرین است اظهاراتی نکنیم که به حیثیت مجلس برخورد کرده خارج چنین معلوم میشود که قانون اساسی نقض شده است این است که بنده خیلی افسوس میخورم از این اتفاقی که حالا واقع شد .

رئیس - بنده از انعقاد جلسه خصوصی صرف نظر کردم خواهش میکنم که آقایان در این خصوص دیگر فرمایشی نفرمایند .

حاجی آقا - بلی اولاً باید این معنی را ملتفت باشیم که اینطور که اظهار کردند که نقض قانون اساسی شده کسی نقض قانون اساسی را نکرده که فرمایش آقای رئیس عمل نشود فقط در تقدیم و تاخیرش صحبت بود که اول مجلس خصوصی باشد و بعد عمومی یا اول عمومی باشد و بعد خصوصی مذاکره در همین بود والا در اصل مجلس خصوصی حرفی نبود و حرارتی هم که واقع شد در واقع خارج از موضوع بود دیگر آنکه در باب دستور بنده گمان میکنم این دستوریکه بجهت مجلس امروز قرار داده اند که داخل مذاکره آن بشویم امروز هیچ کدام مقتضی نباشد که داخل مذاکره آن بشویم و چون و کلا حق دارند دستور مجلس را تغییر بدهند عرض می کنم این دستوری که برای امروز تعیین شده یعنی بحث در طرح راجع بروز نامه رسمی مجلس و امتیاز صابون سازی هیچ کدام مقتضی نیست که دستور امروز ما باشد . بجهت این که این حوادث ناگواری که متعاقباً اتفاق افتاده خصوصاً این حادثه اخیر بدیهی است که عموم ماها و ملت ایران را عزادار کرده و تمام ماها امروز يك مقصد وحید فریدی داریم که اگر آن مقصد ما در خارج

بدست بیاید خیلی اسباب امیدواری های زیاد خواهد بود و آن بدست آمدن این شخص جانی است که در این موقع در مملکت این آشوب را برپا کرده است بنده گمان میکنم فیراز بحث در این مورد و تعقیب کردن و خواستن از دولت اگر چه هنوز وزراء معرفی نشده و نمیدانیم مشغول کجست دستگیری و مجازات مرتکبین اینکار را مجلس نباید مذاکره دیگری بنماید . بجهت این که مانمانده این ملتیم و امروز می بینیم احساسات این ملت را که غیر از این از نمایندگان خودشان چیزی نمیخواهند و سعی دارند که نمایندگان آنها تعقیب نمایند این شخص جانی را که این وقعه ناگهانی را واقع ساخت و این اغتشاشات را در این مملکت فراهم آورد و واقعات تمام را بهوت و متعجب نمود از دولت بخواهیم و بوسائل ممکنه او را دستگیر نموده مجازات بدهند و به عالم نشن بدهیم که يك هيئتى هست که اگر یک نفری بطور ترسید و (تروریست) اقدام مینماید میتواند او را بگیرد و مجازات بدهد و من تصور میکنم اگر يك چنین دستوری در يك همچو مجلسی مذاکره شود مادبگر نتوانیم از اطاق پارلمان خارج شویم و بموکلین خودمان بگوئیم که ما رفته ایم از برای شما کار بکنیم باید ملاحظه احساسات عمومی را کرد که امروز آنچه را که موکلین ما از ما میخواهند موضوع مذاکره قرار داد .

کاشف - در يك همچو موافقی لازم است که نمایندگان ملت با کمال اعتماد خاطر و کمال سکون بدون هیچان مذاکره کرده ببینید چه باید کرد البته تمام ماها منائر از این مسئله هستیم و گویا در این باب مغالفی نباشد تا اینکه رعایت مخالفت و موافق شود و تمام موافق هستند باین جهت بنده عرض میکنم باید جداً خواست که رفع عائله در این هیچانی که در اینجا وسایل نقاط شده است رفع بشود و این جانی پیدا شود هر چند که قوه مجریه ما امروز معلوم نیست چه کار میکنند از رویی که رئیس الوزراء همین شدند و بمجلس آمدند و قول دادند که در ظرف بیست و چهار ساعت الی ۳۶ ساعت کابینه خود را معرفی کنند تا اینکه از آنها سؤال و استیضاح کنیم . که این چه واقعه است و چرا باید اینطور بشود متاسفانه کابینه نداریم همین طوریکه امروز اظهار شد این دستور یک برای امروز همین شده در واقع يك دستور مضحکی است که در این موقع بهیچ يك از آنها نمیتوانیم شروع بکنیم و تصور نمیکنم در صورتیکه اساس متزلزل است بتوانیم در فروعات آن رأی بدهیم از این جهت تقاضا میکنم دستور امروزه مجلس تغییر داده شود و ما از اینجا بیرون نرویم تا مقاصد ما بدست آمده جانی و مرتکب این کار گرفته شود دیگر اینکه يك کاهندی از هیئت اتحادیه اصناف رسیده است و بعضی از آقایان و کلام شاید رسیده باشد و در آنجا بعضی چیزها میپوشند که خیلی اسباب هیچان خاطر بنده شده میپوشند که اینکار از يك مرکزی شده است در صورتیکه ما هیچ نمیدانیم که يك همچو مرکزی در کجا است و اگر میدانستیم لابد اعلام می کردیم دیگر اینکه در آنجا میپوشد حکمی از علمای نجف

رسیده است چرا در مجلس خوانده نمی شود و چرا در اجرای آن مسامحه دارند لازم است عرض کنیم بنده که یکی از نمایندگان ملت هستم ابتدا يك همچو حکمی ندیده ام و اگر ندیده بودم البته آنچه وظیفه نمایندگی و اسلامیت من بود عمل میکردم و حالاهم که ندیده ام آنرا ارائه بدهند به بنییم و عمل کنیم .

رئیس - در خصوص اینکه مجلس شورای ملی مطالبه کند که مرتکبین این جنایت معلوم شود البته می دانید که مجلس شورای ملی ففقت نکرده و گمان میکنم که باین تکلیف هم عمل کرده و آقایان خودشان مسبقند که در همان روزیکه این حادثه در شمش واقع شد يك هیئتی فرستاده شد خدمت آقای نایب السلطنه و مطالبه کردند که هر چه زودتر این امر باید معلوم شود ولی همه میدانید که این کار کابینه است مجلس شورای ملی نمیتواند داخل این کار بشود صحیح است نمایندگان فرد فرد حق دارند که حتی الامکان در اصلاح مفاسد امور این مملکت به کوشند لکن موجب قواعه و شروطیت و قوانین اساسی مملکت مسا و قوانین اساسی تمام عالم يك وظیفه است که بر عهده مجلس است و يك وظیفه است که بر عهده کابینه است مجلس همانطوریکه ذکر شد باید تعقیب کند و مطالبه کند که هر چه زودتر اینکار را انجام بدهند و الا اینکاری نیست که از دست مجلس بر آید و تصوری کنم این دستوری که امروز میفرمائید خوب نیست در چند روز قبل تقریباً قبل از هیئت رئیس معین شده است حالا اگر مجلس باین دستور راضی نیست اختیار دارد که تغییر بدهد ولی در ضمن این دستور بعضی چیزهای مهم هست که لازم است از قبیل لایحه آقایان نجف که خالی از اهمیت نیست و خود آقایان نمایندگان تعجیل داشتند که خوانده شود و بواسطه اینکه طبع و توزیع نشده بود یا اینکه خاطر آقایان مسبوق نبود و میخواهند تبادل افکار نمایند تا بحال در دستور نهاده است و اینکه میفرمائید ما از اینجا نباید خارج شویم تا قائل بدست آید این چه طور امکان دارد بجهت اینکه اینکار تحقیق لازم دارد تحقیق لازم دارد وقت لازم دارد راست است که ما مصیبت زده هستیم و مصیبت زده توقعات بیجا می کند ولی يك قدری هم باید تامل کرد واقعا آیا ممکن است ما اینجا بنشینیم تا این امر معلوم شود و قائل را دستگیر نمایند یا خیر و گمان می کنم چنین چیزی ممکن نیست و از فراری هم که می شنویم و اظهار می کردند اداره نظمی کمال بجد و جهد را دارد که قائل را دستگیر نمایند هیئت وزراء هم مشغولند تشکیل میدهند از آن قراریکه اطلاع پیدا کردم امروز عصر یا فردا معین خواهد شد تصور می کنم غیر از اینکه صبر کنیم تا کابینه تشکیل شود چاره دیگری نداریم.

آدینه محمدخان - در موقعی که بنده تقاضای مرخصی دو ماهه را کردم آقایان نمایندگان صلاح دیدند که بعد از دو هفته رأی داده شود امروز سر دو هفته است تقاضا می کنم بتقاضای بنده رأی بگیرد .

رئیس - بسیار خوب .

شیبانی - بنده لازم میدانم خیلی مختصر

و ساده این دو کلمه را عرض کنم بنده امروز خواندن طرح روز نامه رسمی یا امتیاز نامه چرم سازی و صابون سازی را مضر میدانم و مادامی که قائل حجة الاسلام آقای آقا سید عبدالله پیدا نشده و کابینه معین نشده است گمان می کنم حرام است بهر کاری شروع کرد و این هیچان عمومی و تعطیل اصناف را بنده خیلی اهمیت می دهم و هر کس این هیچان عمومی را مهم نداند بایب اطلاع است یا اینکه خائن است در هر صورت بعقیده بنده تا کابینه تشکیل نشود و قائل پیدا نشود دستوری برای مجلس لازم نیست

حاجی سید ابراهیم - اینکه فرمودید تا کابینه معین نشود از کسی توقع کار نداریم تصور می کنم وزارتخانهها معاون دارند علاوه بر این پیدا کردن قائل کار نظمی است و چون در این موقع مردم هیچان دارند خوب است مجلس معاون وزارت داخله و رئیس نظمی را بطلبد که تعهد پیدا کردن مرتکب و منشاء این فساد را بنمایند و این اینقدر اهمیت ندارد که منتظر تشکیل کابینه شویم تشکیل کابینه لازم است برای اصلاح امورات کلی متلاجلاب مستشارها یا ترتیب قشون وغیره

رئیس - اینکه عرض کردم باید منتظر تشکیل کابینه باشیم برای این نبود که تعاقب از قائلین بشود و اینکه می فرمائید رئیس نظمی بیاید اینجا و تعهد کرد که حالا تا مدت معین قائل را پیدا بکنند اگر چه این کار کار بزرگی است ولی شما که می دانید در مجلس رسمی مطابق قانون رئیس نظمی حق ندارد وارد مجلس شود علاوه بر این خود آقای نایب السلطنه او را احضار کردند و تعهد کرد که حتی الامکان سعی کند و هر چه زودتر مرتکب این کار را بیاید و اینکه عرض کردم باید کابینه معین شود برای این بود که جلوگیری از هیچان عمومی سایر نقاط بشود

حاجی سید ابراهیم - معاون شریک در مشوریت است و بنده هم اطلاع دارم که در این خصوص اقدامات شده است ولی برای اینکه مردم بدانند که ما مشغول هستیم و جد و جهد در این باب داریم خوب است معاون وزارت داخله را بخواهیم که در مجلس رسمی از او مؤاخذه و سخت گیری شود تا اینکه مردم بدانند شب و روز مشغولیم و واقعا تعقیب میکنیم که قائل پیدا شود

آقا سید حسین اردبیلی - عقیده بنده این است که هر قدر در این موضوع حرف بزنیم به نتیجه نخواهیم رسید بجهت اینکه مجلس باید هر قدر سختی وارد بوزراء بکند و اگر از آنها يك ذره قصور دید البته سلب اعتماد و اطمینان می کند و حالا که کابینه معین نیست اصلا این مذاکرات موضوع ندارد و خوب است هر کدام از مطالب دستور که واجب است خوانده شود از طرف دیگر می بینیم که واقعا هیچ يك از ماها امروز حواس این که بسایر مذاکرات بپردازیم نداریم مسلم است همه این کارها فرغ مملکت و اسلامیت مناست در صورتیکه ما اینجا نشسته باشیم و يك چنین صدمه بر یکی از ارکان اسلام ما وارد بیاید مسلماً نمیتوانیم آسوده بنشینیم و من تصور نمیکنم کسی از ما باشد

که از این حادثه متأسف و متحسر نباشد ولی در هر صورت ولو کلفت و زحمت هم باشد باید حواس خودمان را مصروف این کنیم که مذاکره هائی را که نتیجه نخواهد داشت بگذاریم و اقلاً از آن دستوری که آقای رئیس فرمودند یکی را بگذاریم .

میرزا مهر قاضی قلیخان - امروز اول روزی

است که بنده می بینم که مجلس داخل يك مطلبی شده است که ابد مخالفی نیست تا اینکه رعایت موافق و مخالف بشود باین جهت مجبورم دو کلمه عرض کنم که در يك مسئله بنده مخالفم و آن این است که بدبختانه می بینم از این مطلب باین مهمی داریم سوء استفاده میکنند مثل اینکه نظرم هست وقتیکه برای محمد علی میرزا بمب انداختند متصل حمله به مجلس می آوردند که چرا بمب انداز را پیدا نمیکنند هر چه مجلس فریاد میزد که این تکلیف مجلس نیست که در این باب اقدام نماید ثمری نمیکرد حالا هم همانطور است صحیح است باید سعی کرد که قاتل پیدا شود ولی این بیانات عظیم این مطلبی را که واقع شده صدمه بزرگی است بر اسلام و عالم اسلامیت را ملوث کرده و تصور میکنم هیچ انسانی در هیچ نقطه نباشد که این مطلب را بشنود و متأثر نشود از میان میبرد البته تأثر ما هم بقدری است که فوق آن متصور نیست ولی بعقیده بنده در يك مطلبی که امروز باید داخل شویم اینست که تأکید کنیم از تشکیل کابینه چنانچه در روز پنجشنبه عرض کردم و اگر در آنروز آقایان همراهی می کردند و سرماً کابینه تشکیل میشد هیچ این واقعه ناگوار اتفاق نمیافتاد و اگر کابینه تشکیل نشود بنده اطمینان دارم که هزاران از اینگونه وقایع اتفاق خواهد افتاد و اینکه گفته شد معاون وزارت داخله را بخواهیم بنده عرض می کنم ما نمی توانیم با معاون طرف مذاکره شویم بجهت اینکه معاون وقتی می تواند طرف سؤال یا استیضاح شود که وزیر به مجلس معرفی شده باشد و آنوقت اگر وزیر نمی تواند بیاید معاون را نایب خودش قرار داده می فرستد به مجلس جواب بگوید پس عقیده بنده اینست که داخل هیچ مذاکره نشویم مگر اینکه جد کنیم کابینه تشکیل شود و اینهم خاطر آقایان مسبوق باشد اینکه مجلس استمفای آن کابینه را قبول کرد بواسطه عدم فعالیت آن بود بدبختانه می بینیم عدم فعالیت این کابینه جدید بیشتر بلکه خیلی شدید تر ظاهر می شود بواسطه اینکه رئیس الوزراء می آید اینجا و میگردد کابینه را تا بیست و چهار ساعت تشکیل می کنم و حالا دو بیست ساعت می گذرد و هنوز تشکیل نشده در صورتی که ممکن بود لااقل دو نفر پایه نفر را معین کرده باشند بجهت اینکه لازم نیست این کابینه مثل زنجیر یکدفعه معین شود پس باز تجدید می کنم عرض خودم را که مجلس امروز داخل هیچ مطلبی نشود مگر اینکه تعجیل کند در تشکیل کابینه و همان طوریکه گفته شد یا رئیس الوزراء را بخواهیم که بیاید اینجا و جواب بدهد که چرا کابینه را تساهل تشکیل نکرده است یا یک هیئتی برون خدمت رئیس الوزراء وجد نمایند تا کابینه تشکیل شود .

رئیس - در خصوص تشکیل کابینه عرض کردم از قراریکه من اطلاع پیدا کرده ام تشکیل

شده است بجهت اینکه بنده عرض کردم به رئیس - الوزراء که کابینه تان تشکیل شده است یاخیر گفتند تا عصر یا فردا صبح بمجلس می آورم برای معرفی بنده دیدم فردا روز عید است روز مجلس رسمی هم نیست و تا بیست و چهار صبح پنجشنبه هم بیش از ۱۲ ساعت وقت نیست باین جهت بنظر بنده همچو میرسد چندان ضروری نخواهد داشت که همان صبح پنجشنبه که جلسه رسمی داریم کابینه بیایند و معرفی شوند دیگر آن که می خواستم عرض کنم بهیچوجه سزاوار نیست که نسبت تسامح به آقای رئیس الوزراء داده شود تشکیل کابینه بواسطه اینکه آن اشخاصی که داخل بوده اند در این مسئله می دانند آقای رئیس الوزراء چقدر در زحمت و مشقت بوده اند در این تشکیل کابینه بدیهی است تشکیل کابینه دو طرف دارد یکی انتخاب آقای رئیس الوزراء است اشخاصی را که با خودشان هم مسلك باشد یکی قبول آنها است قبول آنها هم شرط است و این دوسه روزه بعضی ها قبول نمی کردند باین جهت تأخیر در تشکیل کابینه شد حالا هم اگر آقایان صلاح نمی دانند داخل در مذاکره دستور مجلس شویم يك نظر صحیحی است بواسطه اینکه هم عزاداریم هم حواسمان پریشان است بنده تصور می کنم که مذاکره بیش از این لزومی ندارد اگر نمی خواهید مشغول مذاکره شویم پس مجلس را ختم می کنیم مشغول عزاداری میشویم مجلس ترحیم و تمیزه داری هم منعقد است بعضی از آقایان باید بروند آنجا .

حاجی عزالممالک - پیشنهاد بنده را بخواهید و اینکه فرمودید ما طرف نداریم بنده تقاضا می کنم آنروز که آقای رئیس الوزراء آمدند اینجا معرفی شدند ما طرف پیدا کردیم ادارات هم مشغول کارند باید ایشان را خواست و سختی کرد که در کمال جد مشغول پیدا کردن قاتلین باشند .

(در این موقع آقای آقامیرزا ابراهیم خان پیشنهادی از طرف آقای بهجت بمضمون ذیل قرائت کردند) اینجانب پیشنهاد میکنم چون هنوز هیئت وزراء بمجلس معرفی نشده اند و این واقعه ناگوار بزرگترین حادثه ایست که استقلال مملکت را تهدید می کند مجلس بتوسط رئیس الوزراء قاتل و مرتکب را از نظریه بخواهند .

نیز پیشنهاد آقای حاج عزالممالک را که ذیلا مندرج است قرائت نمود .

چون شهادت مرحوم حجة الاسلام بهجهانی بزرگترین مصائبی است که بگناه ملت اسلام وارد آمده و خاطر عموم علمای نجف مشوش است بنده پیشنهاد میکنم که تلگرافی بمضمون ذیل بحجج اسلام مخابره شود (گفته شد تلگراف قرائت شود)

رئیس - بهین مضمون تلگرافی شده است حالا اگر میخواهید مجدداً تلگراف شود .
مقین السلطنه - بنده چون مخالفی در آن خصوص نیست تا اینکه رعایت مخالف و موافق شود باینکه موافقم میتوانم چند کلمه بطور اختصار عرض کنم که خواندن دستور بهیچوجه مناسب نیست باوضاع امروزه باستانهای آن قسمتی که راجع است بروحانین که آن را لازم میدانم خوانده شود لکن مع التأسف می بینم یکی از بزرگترین اشخاص آن هیئت که نمایندگان در نظر داشتند تهیه شده بواسطه همین سوء اتفاق که نسبت باین یک نفر واقع شده مناسب میدانم که اسمی آن چهار نفر دیگر اعلام شود و آنها را دعوت

کنیم بهترین است که فعلاً هر چه سعی داریم در پیدا کردن قاتل بنمائیم و بعقیده بنده هر قدر مذاکره هم در این خصوص بنمائیم علاوه بر اینکه نتیجه نخواهد داشت بهیچوجه رفع سوء تفاهات را ممکن نیست بنماید مگر اینکه قاتلین پیدا شوند پس بنده عرض میکنم اگر واقعا امروزه دولتی است و متصدیان اموری هست که استقلال این مملکت و بقای این اساس و مجلس مقدس را میخواهند باید نخواستند و شروع بهیچ کاری ننمایند و امروزه کار خودشان را منحصر بدانند باین که سعی و کوشش نمایند در اینکه قاتل را پیدا نمایند و مادامی که قاتل پیدا نشده بهیچوجه نه این مذاکرات نتیجه خواهد داشت و نه برائت ذمه برای کسی پیدا خواهد شد

رئیس - صورت تلگرافی است که بحجج اسلام نجف مخابره شده قرائت میشود (آقا میرزا ابراهیم خان مواد تلگراف را قرائت نمود)

رئیس - یکی از نمایندگان پیشنهادی نموده اند که ظاهراً ضرورت نداشته باشد معذک برای استحضار خاطر آقایان خوانده میشود

(آقا میرزا ابراهیم خان پیشنهاد ذیل را قرائت نمود)

(بنده پیشنهاد میکنم رئیس شخصاً از طرف مجلس شورای ملی حضور آقای نایب السلطنه مشرف شده و جدأ تشکیل کابینه را بخواهند) (وکیل التجار) **وکیل التجار** - بنده لازم میدانم شرح این مسئله را تفکیک کنم تا بقدری اذهان درست متوجه شود این مسئله که موضوع با اهمیت دارد یعنی دو طرف دارد که از یک طرفی بادیگری مختلط و مربوط است و از طرف دیگر جد است از یک طرف شخصیت دارد و اهمیت آن شخصی است که این حرکت و اتفاق سوء واقع شده است نسبت بیک شخص بزرگی مثل مرحوم آقای آقا سید عبدالله که فی الواقع مؤسس اساس و شروطیت بوده اند و بنده هر قدر بخواهم تفسیر کنم شرح بدهم که مقام و شخصیت ایشان چقدر اهمیت داشته و در مقابل این عمل شنیع که نسبت بایشان واقع شده چقدر بی معنی و بد بوده است نمی توانم جز اینکه عرض کنم باندازه که مقام و شخصیت این شخص بزرگ اهمیت داشته است بهمان اندازه این رفتار نسبت بایشان بد و بی معنی بوده است ولی يك اهمیت دیگری بنده می دهم باین مسئله که آن اهمیت را وقتی میگذاریم در مقابل اهمیت شخصی ایشان می بینم آن اهمیت را میبوشاند یعنی بالاتر است و آن اهمیت را بنده اهمیت پلئیکسی و سیاسی مملکت میدانم که اگر ملاحظه وقت و موقع را بنمائیم که در چه موقعی این اتفاق سوء واقع شده می بینیم این شخص که مرتکب این کار شده نه تنها دشمن شخص و مشروطیت بوده بلکه دشمن استقلال مملکت هم بوده است و موقع را يك موقعی پیدا کرده است که این ملت نجیب که واقعا نجیب هستند و نجابت خودشان را ظاهر کردند و ملاحظه وقت را نکرده حرارت و شدت خود را ظاهر نمودند و نگذاشتند مقصود را که حامل این کار داشته است حاصل نماید و نتیجه بگیرد و تشکر می کنیم از هیئت ملت که خوب جلوگیری کردند از آن خیالهایی که بعضی ها برای خودشان پیش بینی کردند و اگر از حال متمارفی تجاوز کرده بودند و يك حرکت فوق العاده از آنها پیدا میشد

آنوقت میدیدید که چه صدمات بزرگی وارد میآید و دچار چه نوع معظوراتی میشدیم پس بنده آن اهمیت را خیلی بالاتر میدانم و اساساً عرض می کنم یک چیزی که اصل عملش دشمن استقلال مملکت است نه در ایران بلکه در هر مملکتی وقتی که یک همچو حرکتی واقع شد باید در مقابل او یک قوه قاهره جابره دولتی بایک اقدامات سختی جلو گیری نماید ولی بدبختانه می بینیم در یک موقعی این اتفاق واقع شده و این اقدام را کردند که هیچ قوه نداشتیم بجهت اینکه الان پنجروز است که از این اتفاق گذشته است و ما نمیدانیم چه بگوئیم و از کی سؤال کنیم که در این باب چه اقدامی کرده ایدومی کنید بجهت اینکه اساساً این یک حرکتی است که خودش مضر بحال مملکت است و عرض کردم آن کسی که اینکار را کرده دشمن استقلال مملکت بوده است و نمیدانیم از کی باید خواست که جلو گیری از این حرکات نماید تا دیگر تکرار نشود آیا ما میخواهیم آدم تازه پیدا کنیم کسی را نداریم که انتخاب نماییم ولی چون گفته شد دیگر تکرار نمیکنم و امیدوارم که تاپس فردا یا پسین فردا کابینه وزراء تشکیل شده و بمجلس معرفی شود ولی میدانم که اگر یک ماه هم بگذرد و کابینه تشکیل نشود از خارج اشخاص پیدا خواهند شد یا از همین اشخاص این مملکت هستند باید پیدا کرد و انتخاب نمود و اساساً میخواهم متوجه کنم خاطر آقایان را که یک قدری بهتر چشم باز کنند و به بینند چه شده است بنده که خیلی خیلی متعجبم و هر قدر فکر می کنم می بینم که در یک سال و هفت ماه قبل از این یک عده که یکی از آنها در تبریز و یکی در کیلان و یکی در پارس و یکی در اصفهان بوده است یک چیزی آنها را طوری پیکرشته و متفق نمود که با آن قوای استبدادی که همه میدانیم در پیش داشتند و با آن زحمات فوق العاده که در تحصیل اطلاع از هم دیگر داشتند که اصلاً راه مضایره مسدود بود و بتوسط ناصد های نامعلوم یا اشخاصی که کسی آنها را نمیشناخت از هم دیگر مطلع میشدند با آن حال و با آن زحمت و موانع فوق العاده که داشتند با یک اتفاق فوق العاده کردند آنچه را که کردند و دیدند که برداشتند آن مانعی را که گمان می کردیم فوق هر چیزی باشد و نمیدانم چه سبب شده و چه مانعی رو داده که همان عده با اینکه امروز در طهران بیباشند و تمام در یک مرکز جمع هستند از هم متفرق شده اند و بنده بهمان آقایانی که مؤسس این کار بوده اند و آن اتفاق و اتحاد را کردند امروز در اینجا (محل نطق) با آواز بلند خطاب می کنم که ای آقایان چه چیز امروز سبب شد که از هم متفرق شدید چه شد آن اتفاق و اتحادی که در ۱۷ یا ۱۸ ماه قبل از این با آن همه مسافت با هم داشتید کجا رفت آن همت وطن خواهی شما که با آن اتحاد فوق العاده هر اقدامی را خواستید کردید و هیچکس نمی تواند شک کند که دست از جان و مال همه چیز خود برداشتید تا آنکه قوه استبداد را از بین برداشته مقاصد خود را بدست آوردید و امروز بکلی مدهوش افتاده و ساکت نشستاید من گمان میکنم

که همه ما را یک پریشانی حواس یا یک بیهوشی فرا گرفته است که واقعا نمی دانیم بانمی خواهیم بدانیم چه باید کرد و چه خواهد شد می فرمائید لایحه خواننده شود بنده عرض می کنم که یکی از ارکان آن لایحه رفته است یعنی یکی از آن ۲۰ نفر را آن طوریکه می دانید شهید کرده اند باید اولاً عوض او معین شود تا اینکه مداخل آن لایحه شویم با این حال بنده خطاب میکنم بهمان آقایانی که با آن حرارت فوق العاده کردند آنچه را که کردند و حالا یک جان مدهوش افتاده اند و تمام آقایان نمایندگان محترم که بخود بیایید و یک قدری نگاه بکنید به بینید آیا با این اوضاع حالیه ما اینجا بنشینیم لایحه بخوائیم و حرف بزنیم نتیجه چه خواهد شد بنده باید اول سرداران و بزرگان این ملت و فاتحین و آقایان را که لازم است مداخله داشته باشند جمع کنیم در یک جا بنشینیم ببینیم تکلیف چیست و یک ترتیبی برای خردمان بدهیم بعد فکر چیزهای دیگر باشیم ببینید از چنین موقعی دهروز است می گذرد و یک کابینه نمی توانیم تشکیل بدهیم چرانی توانیم اشخاص نداریم که داریم بنده تصور میکنم که یک چیزی امروز داخل این مملکت شده است که اعضای مملکت را این طور از هم جدا و متفرق کرده است و آن جز نفاق است و امروز چنانچه عرض کردم یک اتفاق و اتحاد فوق العاده لازم است که مملکت را در طریق مستقیمی نگهدارد که بتواند مشی کند اگر چه بنده در حقیقت دراز نفسی کردم ولی باز هم لازم می دانم عرض کنم بان آقایان که همان طوریکه با هم متفق بودید با اتفاق و اتحاد خودتان باقی باشید و از هم متفرق نشوید و اساساً عیب اینکار را پیدا کنید که آن چیزیکه امروز شماها را متحد کرده بود چه بود و آن چیزیکه امروز سبب تفرقه شماها شده است چیست و آن عیب را از بین بردارند والا بی خجالت عرض می کنم که با این وضع نمی شود کار کرد .

لواء الدوله

شما دست اجنبی را ببرید همه با هم متحدند .

افتخار الواعظین

بنده عرض می کنم در مجلس آمدن و بعضی مذاکرات رسمی کردن و بعضی مذاکرات را مستور کردن و ساکت نشستن چه صورت دارد و در خارج بنده می شنوم که همدان اصفهان عراق استر آباد تعطیل کرده اند و اولاً باید فهمید که این خبرها راست است یا دروغ اگر دروغ است منشاء حدوث این دروغها را در میان مردم بدانیم کیست که این قسم دروغها را در میان مردم انتشار میدهد و اذهان و قلوب مردم را مشوب مینماید و اگر راست است باید بفهمیم چرا تعطیل کرده اند یا با مرکی بوده است و چه میخواهند و در این مرکز هم که تعطیل نموده اند برای چیست اگر برای شهادت حضرت آیه الله بهجانی است که بنده گمان نمیکنم در تمام روی زمین از عوالم اسلامیت کسی باشد که از وقوع این حادثه متأثر و منحصر نباشد و حتی الامکان بر فرد فرد مسلمانها واجب است بلکه میخواهم عرض کنم از فریاض یومیه آنها است که سعی کنند قائل را پیدا نمایند و اذهان عامه را ازین تزلزل خارج نمایند و اگر برای اینواقعه نیست برای چیست چه میگویند و چه میخواهند مجلس شورای ملی امروز در ادای کدام وظیفه

خودش فر الجمله مسامحه کرده است که اذهان مردم نسبت بو کلا و نسبت بمجلس شورای ملی مشوش و مضطرب شده است و الا این تعطیل برای چیست در صورتیکه از برای احترام تعزیت از طرف مجلس امری نشده است که تعطیل نمایند و بنده بر حسب تکلیف خودم لازم میدانم عرض کنم فرد فرد و کلاه اول وظیفه شان حفظ استقلال مملکت و پس از آن نگاهداری اساس مشروطیت و مجلس مقدس شورای ملی و امروز مهر کین و مفسدین هستند که اساس مملکت شمارا متزلزل کرده و میکنند و خواهند کرد پس بنده لازم میدانم که مجلس شورای ملی اول رفع مفسدین که نگران همچو روزی بودند و منتظرند یک کمتر مسامحه در مملکت شما واقع شود که آنرا وسیله قرار بدهند از برای پیش بردن مقاصد و اغراض شخصیه خودشان و بردن این مملکت و بر مجلس است که هیچ اقدامی ننمایند مگر رفع و دفع مفرضین و مفسدین .

رئیس - در خصوص تعطیل ولایات گمان نمیکنم صحت داشته باشد و حالا آقای دبیر الملک حاضرند ممکن است در اینخصوص توضیحات بدهند .

دبیر الملک - بموجب راپورت های رسمی تلگرافی در اغلب ولایات فاتحه گذاشته اند و بکروز هم تعطیل کرده چنانچه تابعان مرسوم بوده است که تا بحال برای فوت هر یک از آقایان و حجج اسلام این اقدام و تعطیل را میکردند غیر از این راپورت دیگری نرسیده است اما در باب اقدامات وزارت داخله گویا بر احدی پوشیده نباشد که با کمال جدیت مشغول هستیم و چندین راه هم پیدا کرده ایم که شاید انشاء الله بتوانیم قاتل را دستگیر نماییم اما این مسئله را نمیتوان اسباب یا معلول ظنی از برای بی نظمی قرار داد بواسطه اینکه این اتفاقات در خیلی از ممالک و خیلی از شهر های متمدنی که قوه نظمی و ضبط آنها خیلی محکم است واقع میشود مثل اینکه در حضرت عبدالعظیم با آنکه خیلی مفتشین داشتند و از هر طرف مواظب بودند ناصر الدین شاه را کشتند این چیزها چیستی نیست که انسان این ها را دخالت در نظر کلیه مملکت بدهد یک چند نفر اشخاص لامذهبی که ندانسته اند چه میکنند یک چنین اسباب اضطراری را فراهم آورده و این خرابی را برای مادرست کرده اند و امیدواریم که آنها هم بجزای خودشان برسند و فعلاً در نهایت جدیت مشغول کاریم .

رئیس - آقای حاج آقا پیشنهادی کرده اند قرائت میشود .

[آقامیرزا ابراهیم خان قرائت نمود .]

بنده پیشنهاد میکنم همان طور که حضرت رئیس فرمودند خوب است مجلس را برای شرکت در عزاداری ختم نموده منتظر باشیم کابینه تشکیل شود

رئیس - هر کس این پیشنهاد را تصویب میکند قیام نماید .

اغلب قیام نمودند

[رئیس حرکت کرد و مجلس یک ساعت قبل از ظهر ختم گردید .]

جلسه ۱۳۰

صورت مشروح روز شنبه ۱۹ رجب

المرحب ۱۳۲۸

مجلس سه ساعت قبل از ظهر در تحت ریاست آقای ذکاء الملک تشکیل شد .